

Els factors de resiliència davant la violència contra les dones. Una anàlisi des de la perspectiva interseccional.

Gina Monsonís Rodríguez

Treball final de Grau

Educació Social

Tutor: Paco López Martínez

Curs 2023-2024

Facultat d'Educació Social i Treball Social

Universitat Ramon Llull

Resum

Títol: Els factors de resiliència davant la violència contra les dones. Una anàlisi des de la perspectiva interseccional.

En aquest estudi s'identifiquen els diferents tipus de violència experimentats per les dones en contextos de prostitució i/o de tracta amb fins d'explotació sexual. També, s'analitzen els factors protectors que afavoreixen que aquestes dones afrontin de manera resilient les violències i les adversitats. L'estudi es basa en un enfocament qualitatiu, amb 15 entrevistes a dones del Lloc de la Dona, on es detecten les formes de violència i s'explora la identificació de factors protectors o resilients. Els resultats de la investigació tracten sobre la violència estructural, cultural i directa, així com les conseqüències d'aquestes. Es fa èmfasi en la importància d'adoptar una perspectiva interseccional per comprendre com múltiples eixos d'opressió es creuen en les experiències d'aquestes dones. Els aspectes resilients que més destaquen en aquesta investigació són el suport social, sentit de la vida i l'autoestima.

Paraules claus: prostitució, tracta amb fins d'explotació sexual, resiliència, violència i factors protectors.

Resumen

Título: Los factores de resiliencia delante de la violencia contra las mujeres. Un análisis des de la perspectiva interseccional.

En este estudio se identifican los diferentes tipos de violencia experimentados por las mujeres en contextos de prostitución y/o de trata con hasta de explotación sexual. También, se analizan los factores protectores que favorecen que estas mujeres afronten de manera resiliente las violencias y las adversidades. El estudio se basa en un enfoque cualitativo, con 15 entrevistas a mujeres del Lloc de la Dona, donde se detectan las formas de violencia y se explora la identificación de factores protectores o resilientes. Los resultados de la investigación tratan sobre la violencia estructural, cultural y directa, así como las consecuencias de estas. Se hace énfasis en la importancia de adoptar una perspectiva interseccional para comprender como múltiples ejes de opresión se cruzan en las experiencias de estas mujeres. Los aspectos resilientes que más destacan en esta investigación son el apoyo social, sentido de la vida y la autoestima.

Palabras claves: prostitución, trata, resiliencia, violencia y factores protectores.

Abstract

Title: Resilience factors in the face of violence against women. An analysis from an intersectional perspective.

This study identifies the different types of violence experienced by women in contexts of prostitution and/or trafficking for sexual exploitation. It also analyzes the protective factors that enable these women to cope resiliently with violence and adversity. The study is based on a qualitative approach, with 15 interviews with women from Lloc de la Dona, where forms of violence are detected and the identification of protective or resilient factors is explored. The research results deal with structural, cultural, and direct violence, as well as the consequences of these. The emphasis is placed on the importance of adopting an intersectional perspective in order to understand how multiple axes of oppression intersect in the experiences of these women. The resilient aspects that stand out most in this research are social support, meaning in life, and self-esteem.

Keywords: prostitution, trafficking, resilience, violence and protective factors.

Agraïments

Aquest treball no hauria estat possible sense el suport de moltes persones que m'han acompanyat en tot aquest procés, a les quals m'agradaria agrair.

Primer de tot, estic eternament agraïda al Lloc de la Dona per facilitar-me fer aquesta investigació, proporcionant-me l'espai per realitzar les entrevistes. Especialment, vull agrair a la Mar Galceran que m'ha ajudat a enfocar el treball, em va donar idees per les preguntes de l'entrevista i em va recomanar bibliografia.

Seguidament, agraeixo profundament a les dones que han participat en aquesta investigació per compartir-me les seves històries i permetre'm difondre-les. No puc expressar com d'agraïda i d'afortunada em sento per tot el que m'han compartit. La seva fortalesa m'ha inspirat.

A continuació, m'agradaria donar les gràcies al Paco López, el meu tutor, per donar-me el seu suport per fer aquest treball i fer-me el camí més fàcil. També, vull agrair a l'Elena Requena pel seu acompanyament durant aquest últim mes, que no ha estat gens fàcil, i m'ha permès acabar aquest treball.

Adicionalment, vull agrair a la Laia i a l'Adela que han aguantat tots els meus maldecaps amb la vida universitària i m'han donat suport emocional tant en la vida personal com en aquest treball. No hauria pogut acabar aquest treball sense el seu suport incondicional.

Finalment, a la meva família, el meu pare que m'ha fet costat durant aquest últim mes, més que mai. La meva mare que sempre m'ha donat el seu suport emocional i m'ha ensenyat infinitat de coses. Mai podré estar prou agraïda amb ella. M'ha fet enamorar profundament de la professió que he escollit i aprendre a veure la vida des d'una visió crítica. Gràcies per tot, per ensenyar-me el camí, guiar-me i estimar-me. Sempre t'estimaré.

ÍNDIX

1.	Introducció i justificació	7
2.	Marc teòric.....	9
2.1	¿Que és la prostitució?.....	9
2.2	Tracta amb fins d'explotació sexual.....	11
2.3	Marc legal.....	12
2.4	El concepte de violència.....	14
2.4.1.	Els tipus de violència	15
2.4.2	Estudis sobre la violència que reben les dones en contextos de prostitució i/o de tracta amb fins d'explotació sexual	16
2.5.	Què s'entén per resiliència?	18
2.5.1	Estudis realitzats sobre la resiliència en dones en contextos de prostitució	21
2.6	Interseccionalitat	23
3.	Preguntes i objectius de la investigació	25
4.	Metodologia	26
4.1	Disseny de la investigació	26
4.2	Participants	26
4.3	Instruments de la recerca	28
4.4	Tractament de la informació	29
4.5	Aspectes ètics	30
5.	Resultats.....	31
5.1.	Violència.....	31
5.1.1.	Violència estructural.....	31
5.1.2.	Violència cultural.....	37
5.1.3.	Violència directa.....	38
5.1.4.	Conseqüències de la violència rebuda.....	40
5.2	Resiliència.....	42
5.2.1	Lloc segur	42
5.2.2	Xarxa de suport	43
5.2.3	Càrregues familiars.....	43
5.2.4	Autoestima i autoconcepte.....	44
5.2.5	Satisfacció personal.....	45
5.2.6	Espiritualitat	45
5.2.7	Humor.....	46

5.2.8 Sentit de la vida/Confiança en la vida	46
6. Discussió de resultats	47
6.1. Violència.....	47
6.1.1 Violència estructural.....	47
6.1.2 Violència cultural.....	49
6.1.3 Violència directa.....	50
6.1.4. Conseqüències de la violència rebuda	52
6.2 Resiliència	53
6.2.1. Suport social (lloc segur, xarxa de suport i càrregues familiars)	53
6.2.2. L'autoestima (satisfacció personal)	54
6.2.3. Competències o habilitats personals (autoconcepte)	55
6.2.4. Sentit a la vida (espiritualitat i confiança en la vida)	55
6.2.5. L'humor.....	55
7. Conclusions	57
Llistat de referències bibliogràfiques	57

Índex de taules

Taula 1: Resultats associats a la violència.....	32
Taula 2: Resultats associats a la resiliència.....	33

Índex de figures

Figura 1: Els tipus de violència de Galtung.....	15
Figura 2: Edats de les participants.....	27
Figura 3: Procedència de les participants.....	27

1. Introducció i justificació

La violència contra les dones és una problemàtica global que afecta totes les dones, encara que de maneres diferents. Per això, és important analitzar les violències que es viuen des d'una perspectiva interseccional. En els contextos de prostitució i/o de tracta amb fins d'explotació sexual, la violència es manifesta de manera persistent i vulnera els drets humans de les dones. A més a més, encara hi ha un gran estigma sobre el treball sexual i parlar obertament sobre aquest tema continua sent difícil. Per tant, amb aquesta investigació també es vol mostrar la realitat d'aquestes dones i desvincular la percepció errònia que sovint es té d'elles en aquests contextos. Addicionalment, malgrat que hi ha una àmplia literatura que aborda els factors de risc associats a aquests contextos, considero que és essencial avançar cap a la identificació i comprensió dels factors protectors, ja que són aquests els que realment motiven a les persones ateses a continuar endavant malgrat les adversitats.

Aquesta investigació es va proposar per recollir informació sobre la violència que viuen les dones en aquests contextos i com, a través de la violència viscuda, es desenvolupen factors de resiliència. Aquesta tipologia d'estudis són importants perquè encara no hi ha molta documentació sobre les dones en contextos de prostitució i comprendre els factors de resiliència que ajuden aquestes dones a superar les seves circumstàncies és clau per les professionals de l'educació social. Les educadores socials que es vulguin dedicar a aquest àmbit necessiten comprendre aquests factors per poder acompanyar adequadament les dones. Tot i que cada persona té els seus propis factors protectors, tenir una base ajuda a enfocar l'acompanyament des de les potencialitats i no des dels factors de risc. Personalment, crec que s'ha de partir de la resiliència per poder fer processos de canvi significatius. Totes les persones som potencialment resilents, però hem de tenir unes condicions mínimes per poder fer ús de la nostra resiliència i tenir un acompanyament adequat pot ajudar a desenvolupar la resiliència.

Els professionals de l'acció social hem de donar oportunitats reals a les persones que es troben en moments difícils perquè puguin fer ús de la seva resiliència. També, considero que com a educadores socials hem d'estar informades de totes les problemàtiques de la societat per poder promoure els drets humans de totes les persones i reivindicar totes les situacions de desigualtat. Per tant, tot i que no sigui un àmbit d'interès personal, et pot donar una perspectiva diferent sobre aquest fenomen tan invisibilitzat.

La meva motivació personal per fer aquest projecte rau en les pràctiques que vaig realitzar a quart curs al Lloc de la Dona. Aquest centre atén dones en situació de prostitució i/o de tracta amb fins d'explotació sexual. Haver fet les pràctiques i desconstruir els meus propis estigmes sobre la realitat d'aquestes dones va fer que decidís que aquest era un bon tema d'investigació. A l'inici de les pràctiques, no era conscient de la magnitud de la xarxa de la prostitució i de com les dones vivien tantes violències i es trobaven en situacions tan complicades. Així que, vaig sentir la necessitat de saber-ne més i investigar. A més a més, conèixer aquestes dones ha estat infinitament especial, ja que em van donar nombroses lliçons com a dona i com a futura educadora social. Des de l'inici del grau en educació social, sempre m'havia interessat l'àmbit de les dones i els contextos de prostitució. Així que, realitzar les pràctiques en aquest àmbit va ser una gran oportunitat i aprenentatge, i és un àmbit que m'agradaria continuar coneixent.

La recerca aplicada en aquest estudi qualitatiu té com a objectiu descobrir la violència que viuen aquestes dones i els factors de resiliència que desenvolupen. Per donar resposta als objectius plantejats, es van recollir i analitzar dades empíriques a través de 15 entrevistes semiestructurades. La utilització d'entrevistes semiestructurades permet obtenir una comprensió profunda i holística dels seus relats. En el moment de les entrevistes, les dones que han format part d'aquest estudi són dones ateses pel Lloc de la Dona.

Aquest treball es divideix en set parts que abasten tot el procés investigador. En primer lloc, es presenta l'apartat del marc teòric, on es detallen tots els conceptes necessaris per comprendre el context i la importància de la investigació. A continuació, s'expliquen els objectius de la investigació, els quals se centren principalment en l'estudi de la violència i la resiliència en els contextos de prostitució i tracta amb fins d'explotació sexual. Després, es descriu l'apartat de metodologia, dividit en cinc subapartats que aborden el disseny de la investigació, la selecció de les participants, els instruments utilitzats, el tractament de la informació obtinguda i els aspectes ètics vinculats a la investigació. Seguidament, es presenten els resultats de la investigació, organitzats en dos sistemes de categorització, amb referències de frases textuais de les persones entrevistades. Posteriorment, es desenvolupa la discussió de resultats, on s'analitzen les troballes obtingudes i es relacionen amb el marc teòric presentat anteriorment. A continuació, es presenten les conclusions, que resumeixen si s'han assolit els objectius plantejats i les principals aportacions de la recerca. Finalment, es proporciona el llistat de referències utilitzades per elaborar el treball.

2. Marc teòric

A continuació, es presenta el marc teòric que té com a objectiu aportar fonamentació teòrica per comprendre els conceptes claus sobre els quals treballa aquest estudi. En primer lloc, es defineixen els conceptes claus, com la prostitució (fent referència a les quatre ideologies o models existents) i la tracta amb fins d'exploració sexual. Seguidament, es fa menció del marc legal corresponent. Posteriorment, s'explora el concepte de violència i les diverses formes de violències que experimenten les dones en contextos de prostitució. A més a més, s'exposa el concepte de resiliència i es presenten estudis que han identificat els factors protectors per a les dones en aquest context. Finalment, s'aborda el concepte de la interseccionalitat i s'insisteix en la seva importància durant tota la investigació.

2.1 ¿Que és la prostitució?

Segons l'Organització Mundial de la Salut (OMS), la prostitució és l'activitat en què una persona intercanvia serveis sexuals a canvi de diners o qualsevol altre bé (Galceran, 2018).

Tot i aquesta definició de l'OMS, és important tenir en compte tres aspectes assenyalats per Hwang i Bedford (2004). En primer lloc, la interacció amb el "client" pot prendre diverses formes, com ara flirtejar, ballar, prendre alguna cosa, fins a l'acte sexual. En segon lloc, aquest intercanvi pot ser influït, forçat o voluntari. En tercer lloc, no sempre les persones que realitzen aquests intercanvis reben el pagament, és a dir, hi ha persones externes a la realització de l'activitat que reben una part o la totalitat de la contribució econòmica.

Actualment, el fenomen de la prostitució és molt complex i no solen haver-hi dades exactes sobre la realitat d'aquest fenomen perquè està molt amagat i és difícil conèixer-hi la magnitud. A més a més, la prostitució sempre ha estat abordada des de diferents debats socials, acadèmics i polítics i des d'una mirada estigmatitzada d'aquesta que provoca que moltes dones es trobin desprotegides per la llei (Meneses i Garcia, 2023). La prostitució continua generant controvèrsia en l'actualitat, en gran part a causa dels estigmes socials i la desinformació. Això ha donat lloc a quatre ideologies o models per intentar regular-la i establir polítiques al respecte (Ajuntament de Barcelona, 2014). A continuació s'exposen breument les quatre ideologies (Arce, 2018):

En primer lloc, el model regulacionista considera la prostitució com un mal menor que no pot erradicar-se i, per tant, ha de ser legalitzada i regulada. Malgrat que aquest model pot proporcionar un marc de treball més segur per a les dones, encara manté una mirada estigmatitzada sobre elles. A més a més, la majoria de les dones no tenen la seva situació administrativa regularitzada i, en conseqüència, no tenen garantits uns drets.

En segon lloc, el model prohibicionista criminalitza tant els qui realitzen la prostitució com els qui la consumeixen, considerant-la una activitat ofensiva i immoral. Això posa en risc especialment les dones que exerceixen, que han de dependre d'altres per sobreviure, ja que s'exerceix en la clandestinitat i provoca que rebin més violència.

En tercer lloc, el model abolicionista neix a partir del moviment feminista i pretén erradicar la prostitució, considerant-la una expressió de la desigualtat de gènere. Aquest model no sanciona a les dones, però criminalitza els "clients" i els proxenetes. Malgrat això, tracta les dones com a víctimes sense capacitat de decisió, i pot conduir a pitjors condicions de treball i a la clandestinització.

Finalment, el model pro-drets també sorgeix del moviment feminista, però defensa els drets de les treballadores sexuals i busca reduir la criminalització i la violència associada amb la prostitució, tot reconeixent els seus drets laborals.

Aquestes diferents ideologies encara estan vigents a Espanya i proporcionen una perspectiva sobre com es percep la prostitució, la qual, predominantment, com s'ha exposat anteriorment, és de caràcter negatiu cap a les dones. Tot aquest estigma encara està present en la nostra societat i afecta les dones de manera significativa (Arce, 2018).

Per contextualitzar la realitat de la prostitució a la ciutat de Barcelona, cal destacar les dades d'un estudi realitzat per l'Ajuntament de Barcelona l'any 2014. Aquest estudi va calcular que hi havia aproximadament 2.735 dones exercint la prostitució a la ciutat, tot i que aquesta xifra és aproximada i pot variar segons l'època de l'any, hi ha un augment en les festes assenyalades. A més a més, la majoria d'aquestes dones eren migrants i tenien responsabilitats familiars, a Catalunya i/o al seu país d'origen. L'edat predominant d'aquestes dones era entre els 20 i els 40 anys, encara que també hi havia dones més joves i més grans. La majoria decidia exercir a causa de situacions de precarietat econòmica i pobresa. Per tant, la feminització de la pobresa és un aspecte que s'ha de tenir en compte quan parlem de contextos de prostitució, ja que moltes dones exerceixen la prostitució per poder sobreviure per les seves situacions

econòmiques. També, una dada important que cal destacar és sobre la distribució dels ingressos. Es va observar que les dones que exercien a la via pública retenien el 100% dels ingressos, mentre que aquelles que treballaven en locals retenien entre el 40% i el 50%, i en el cas dels pisos, entre el 50% i el 60%. Aquesta distribució posa de manifest les desigualtats en l'adquisició dels guanys, ja que, malgrat realitzar el servei, les dones no en reben la totalitat dels diners (Ajuntament de Barcelona, 2014).

Aquestes informacions ens donen una visió sobre la gran quantitat de dones que exerceixen la prostitució i de la feminització de la pobresa en els contextos de prostitució. El mercat de la prostitució necessita la feminització de la pobresa per nodrir-se, ja que la majoria de les dones que exerceixen la prostitució és per necessitat econòmica. Per tant, aquesta "empresa" necessita que les desigualtats socials es continuïn produint (Ranea, 2022).

2.2 Tracta amb fins d'explotació sexual

En primer lloc, cal assenyalar que, tal com creu Canet (2022), hi ha un vincle intrínsec entre la prostitució i la tracta amb fins d'explotació sexual. La indústria del sexe està en augment i la demanda de dones augmenta cada dia. Això requereix una xarxa de dones que són deportades de països amb alts nivells d'atur i pobresa a països del nord, perquè s'estima que les persones que realment volen dedicar-se al treball sexual són una minoria en comparació de les que ho realitzen per cobrir les necessitats bàsiques. A més, hi ha una demanda creixent de dones joves. L'augment d'aquest fenomen va lligat a la globalització, ja que, provoca que els mercats responguin a una oferta i una demanda impossibles d'assolir i, com a conseqüència als països dependents del turisme, el sexe comercial i de la tracta de dones continuaran augmentant. Això també ha provocat un augment de les xarxes de tracta per a l'explotació sexual.

Segons el Protocol per prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i infants, aprovat a Palerm el 2000, es defineix la tracta d'éssers humans amb fins d'explotació sexual, com:

La captació, el transport, el trasllat, l'acolliment o la recepció de persones, recurrent a l'amenaça o a l'ús de la força o altres formes de coacció, al rapté, al frau, a l'engany, a l'abús de poder o d'una situació de vulnerabilitat o a la concessió o recepció de pagaments o beneficis per obtenir el consentiment d'una persona que tingui autoritat sobre una altra, amb finalitats d'explotació. Aquesta explotació inclou, com a mínim, l'explotació de la prostitució aliena o

altres formes d'explotació sexual, els treballs o els serveis forçats, l'esclavatge o les pràctiques anàlogues a l'esclavatge, la servitud o l'extracció d'òrgans (p. 44.084).

És crucial diferenciar entre el concepte de dones en contextos de prostitució i el de dones víctimes de tracta d'éssers humans amb fins d'explotació sexual, ja que, mentre la prostitució no està penalitzada, la tracta amb aquesta finalitat es considera una violació dels drets humans (Galceran, 2018).

Cal destacar que el Codi Penal de l'Estat Espanyol diferencia entre la tracta d'éssers humans i el tràfic de persones. El tràfic de persones implica el consentiment de la persona que travessa fronteres cap a un altre país i està regulat per l'article 318 bis del Codi Penal. En canvi, la tracta d'éssers humans es considera un delictes perquè implica una violació dels drets humans de la persona, ja que no hi ha consentiment de la persona i pot ocórrer dins del mateix estat (regulat pel Codi Penal a l'article 177 bis).

Per contextualitzar la situació de la tracta d'éssers humans a Barcelona, l'Informe del 2019 de la Unitat de Tràfic d'Éssers Humans (d'ara endavant UTEH) va detectar 158 dones víctimes d'explotació sexual, observant un augment en aquest fenomen, ja que, el 2018 es van identificar 117 dones. Les edats de les víctimes varien des de menors de 18 fins a 65 anys, amb un pic entre els 25 i 29 anys, amb 103 dones identificades d'aquest grup. Les nacionalitats són diverses, amb un major nombre de víctimes provinents de Nigèria (69) i la Xina (40).

2.3 Marc legal

A continuació, faré referència a la legislació d'Espanya, respecte a la prostitució i la tracta d'éssers humans amb fins d'explotació sexual que presenta diferències significatives.

En l'actualitat, la prostitució es troba en un estat alegal; és a dir, no existeix cap marc legal que la prohibeixi o la reguli específicament. Això implica que les persones en contextos de prostitució es troben en una zona grisa o buit legal. L'única legislació que hi ha al respecte és l'Ordenança de Convivència aprovada pel Butlletí Oficial de la Província de Barcelona (d'ara endavant BOPB), en la qual s'imposen multes per l'oferiment, la demanda i la realització de serveis sexuals en l'espai públic, amb sancions que poden arribar fins als 3.000€. Aquestes sancions, introduïdes el 2012, tenen un impacte més gran en els "clients" que en les dones, ja que, teòricament es busquen alternatives a les multes per aquestes últimes. Això pot contribuir a la

victimització i la criminalització de les dones en contextos de prostitució, i també pot dissuadir-les de denunciar agressions per por de represàlies. La distinció entre sancions a l'espai públic i l'absència de restriccions en l'espai privat pot contribuir a invisibilitzar el problema per part de les autoritats públiques (Ajuntament de Barcelona, 2014).

En canvi, la tracta d'éssers humans amb fins d'explotació sexual està clarament penalitzada i regulada pel Codi Penal espanyol, específicament en l'article 177 bis (p.73):

Será castigado con la pena de cinco a ocho años de prisión como reo de trata de seres humanos el que, sea en territorio español, sea desde España, en tránsito o con destino a ella, empleando violencia, intimidación o engaño, o abusando de una situación de superioridad o de necesidad o de vulnerabilidad de la víctima nacional o extranjera, o mediante la entrega o recepción de pagos o beneficios para lograr el consentimiento de la persona que poseyera el control sobre la víctima, la capture, transportare, trasladare, acogiere, o recibiere, incluido el intercambio o transferencia de control sobre esas personas, con cualquiera de las finalidades siguientes:

- a) La imposición de trabajo o de servicios forzados, la esclavitud o prácticas similares a la esclavitud, a la servidumbre o a la mendicidad.
- b) La explotación sexual, incluyendo la pornografía.
- c) La explotación para realizar actividades delictivas.
- d) La extracción de sus órganos corporales.
- e) La celebración de matrimonios forzados.

A més a més, cal esmentar la Llei Orgànica 4/2000, sobre els drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, la qual regula les obligacions i drets de les persones estrangeres al país. Aquesta llei és rellevant, ja que, com s'ha esmentat anteriorment, la majoria de les dones que exerceixen la prostitució són migrants. Això provoca que es trobin en situacions més vulnerables, tinguin més desigualtats i tinguin més risc de ser exposades a diferents violències. Les principals vies per aconseguir una situació administrativa regularitzada són l'arrelament social, l'arrelament per formació i la sol·licitud d'asil.

A continuació, s'exposa breument les vies per regularitzar la teva situació administrativa. En primer lloc, per tramitar l'arrelament social, necessites haver residit de manera continuada a Espanya durant almenys tres anys, comptar amb un

precontracte de feina i tenir l'informe social. Això implica residir a Espanya fent feines submergides durant tres anys sencers o més per poder sobreviure (Ajuntament de Barcelona, 2016).

En segon lloc, l'arrelament per formació és un permís que permet a les persones estrangeres en situació irregular, que no són membres de la Unió Europea, obtenir una autorització per residir durant un any legalment a Espanya. Durant aquest any, han de fer una formació acreditada i, posteriorment, trobar una feina relacionada amb el que han estudiat per aconseguir el permís de feina i residència. Per sol·licitar l'arrelament per formació, has d'haver viscut durant dos anys a Espanya sense tenir la situació regularitzada (Generalitat de Catalunya, 2024).

En tercer lloc, ser demandant d'asil, és un procés llarg en el qual normalment, es rebutgen sol·licituds si no estan ben justificades; és a dir, la persona ha de demostrar que es troba en una situació de risc, temor a ser perseguida o fugint d'algun conflicte bèl·lic (Ajuntament de Barcelona, 2024).

També, es pot sol·licitar l'arrelament laboral (necessites haver residit durant dos anys a Espanya i demostrar que has treballat sense contracte durant sis mesos, la qual cosa implica denunciar a la persona contractant), arrelament familiar (es concedeix el permís de residència i treball als pares que tenen fills espanyols) i casar-te o ser parella de fet, entre d'altres (Ajuntament de Barcelona, 2016).

Aquests tràmits sovint requereixen residir a Espanya durant dos o tres anys sense dret a treballar legalment, fomentant una situació de precarietat laboral i exposant les dones a més violències, ja que una de les poques opcions que tenen per cobrir les seves necessitats bàsiques és exercint la prostitució (Martínez, 2021). És important abordar la llei d'estrangeria des d'una perspectiva de gènere, perquè les oportunitats laborals disponibles per a homes i dones migrants són diferents, amb les dones més propenses a accedir a feines precàries i no formals.

2.4 El concepte de violència

Per entendre el concepte de violència, farem referència a Johan Galtung (2016), que la conceptualitza de la següent manera:

La violència pot ser vista com una privació dels drets humans fonamentals, en termes més genèrics cap a la vida, eudaimonia, la recerca de la felicitat i prosperitat, però també, ho és la disminució del nivell real de satisfacció de les necessitats bàsiques, per sota del que és potencialment possible. (p. 150)

2.4.1. Els tipus de violència

Seguint el triangle de violència de Galtung (2016), aquest engloba tres categories generals de violència, de les quals només una és visible, mentre que les altres dues són invisibles (veure figura 1).

La primera categoria és la violència directa, que és perceptible com un esdeveniment concret. Aquesta violència s'exerceix de persona a persona i es poden identificar tant les víctimes com els agressors. Pot manifestar-se de manera física, verbal i/o psicològica.

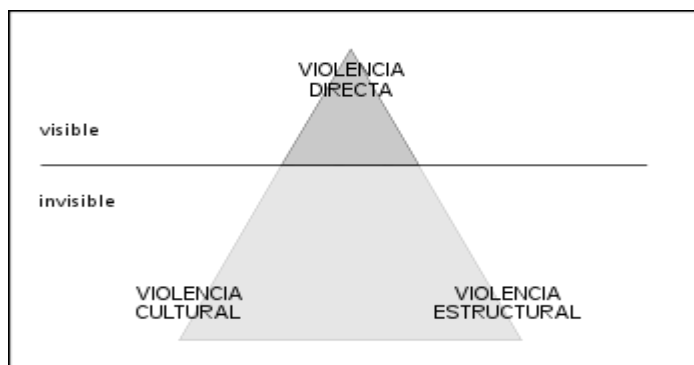

Figura 1. Títol: Els tipus de violència de Galtung
Font: Viquipèdia

La segona categoria és la violència estructural, la qual és inherent a l'estructura social i impedeix que les persones cobreixin les seves necessitats bàsiques. Aquesta violència es manifesta a través dels sistemes econòmics, socials i polítics, generant desigualtats que beneficien alguns i desprotegeix altres. Pot existir a escala mundial, estatal, empresarial, associativa o educativa, entre d'altres.

La tercera categoria és la violència cultural, que és qualsevol aspecte de la cultura que justifica la violència directa o estructural. Aquesta violència cultural inclou la dimensió simbòlica de la cultura, que engloba la ideologia, la religió, l'art, la ciència formal i empírica i el llenguatge.

És important destacar que la violència directa és una expressió de la violència estructural i/o cultural. Tot i que la violència directa pot rebre més rebuig socialment, ja que és més visible, en realitat la violència estructural té conseqüències més negatives per a les persones afectades. La violència estructural tendeix a beneficiar només una minoria, però es perpetua gràcies a la naturalització de la violència, que fa que les desigualtats i les injustícies semblin normals. Les persones que tenen privilegis tendeixen a reproduir i justificar aquesta violència, mentre que les persones afectades sovint no poden fer res per detenir-la a causa de la seva posició social desfavorida. La violència cultural contribueix a aquest procés de naturalització, ja que promou

discursos, mites, creences i estereotips que perjudiquen els grups marginats i beneficien els privilegiats.

2.4.2 Estudis sobre la violència que reben les dones en contextos de prostitució i/o de tracta amb fins d'exploració sexual

Segons Zapata et al. (2020), les dones accedeixen a la prostitució per manca de recursos econòmics i han de cobrir les seves necessitats bàsiques. Tot i considerar-ho humiliant i dolorós, decideixen ingressar en la prostitució com una manera de poder sobreviure. Per tant, la primera violència estructural que reben aquestes dones és la manca d'oportunitats laborals reals, que les força a recórrer a la prostitució com a últim recurs per a la seva supervivència, tot i el malestar que els hi provoca. També entenen que la majoria de les dones en contextos de prostitució són víctimes del mateix sistema patriarcal i injust. La prostitució no és comparable a cap altra feina i suposa una dominació del cos de la dona. Aquestes autores fan un paral·lelisme entre les dones i cossos nus en fila i sense nom, disponibles per a aquells amb els recursos econòmics per pagar-los.

Segons Meneses i García (2023), la violència estructural és força present en el sexe comercial, ja que és una forma de violència persistent que es troba en tots els àmbits socials i no es pot erradicar amb les estructures socials que la generen. Destaquen diverses formes de violència estructural, com les condicions de desigualtat econòmica i de gènere, l'estigma social, les lleis que criminalitzen la prostitució i les lleis migratòries que limiten i controlen certs grups de població. En primer lloc, aquestes lleis promouen la clandestinitat i obliguen les dones a sobreviure a través de la prostitució, ja que la por de ser detingudes i expulsades del país les obliga a ocultar-se i els impedeix accedir a treballs regulars durant un mínim de tres anys, tot i que han d'estar presents al país per no ser expulsades. En segon lloc, aquestes lleis fomenten les xarxes de tràfic de persones perquè es podrien evitar si les migracions fossin més segures i menys restrictives, ja que algunes violències es produeixen durant el trasllat.

A nivell microsocial, és important entendre que les violències depenen de les condicions en què les dones exerceixen la prostitució, sovint de manera insegura i abusiva, perquè és una activitat que no està regulada i que dificulta la seva denúncia. Les condicions del lloc fan que la dona sigui més autònoma per prendre decisions per intentar evitar situacions de violència i tenir més decisió per protegir la seva salut sexual. També, expliquen que no totes les dones han experimentat agressions per part dels clients. Encara que la gran majoria, han hagut de desenvolupar mecanismes per

aprendre a identificar possibles clients violents o diverses situacions de risc. Moltes de les violències que reben tenen relació amb la negociació dels preus, trencar els pactes preestablerts sobre què es farà i què no, consumir drogues o voler més temps pel mateix preu. També esmenten que és complicat estar en el món de la prostitució i tenir una parella, ja que l'estigma, la comercialització de la sexualitat i la transgressió de l'ordre establert té un gran impacte en les relacions de parella, sobretot en una societat patriarcal, heterosexual i monògama que exerceix control sobre la sexualitat femenina. Tenir la figura del proxeneta augmenta la violència, pel fet que es coacciona a mantenir l'exercici de la prostitució. Per acabar, a causa de la violència per part dels cossos policials i de les persecucions de les lleis actuals de restricció migratòria i de seguretat ciutadana, hi ha una desconfiança cap a la policia que dificulta que les dones denunciïn les violències o agressions patides (Meneses i Garcia, 2023).

A més a més, Meneses i Garcia (2023) afegeixen que les conseqüències d'aquestes violències són tant físiques com psicològiques. L'exposició continuada a situacions de violència, tant a nivell microsocial com macrosocial, produeix que les dones en contextos de prostitució i/o de tracta es trobin en situacions més vulnerables amb conseqüències emocionals. En termes físics, es detecta que les dones tenen més problemes gastrointestinals (diarrea, úlceres i dolor abdominal crònic), símptomes neurològics (com migranyes, marejos i pèrdues de memòria), problemes musculars (migranyes als ulls, dolor de dors), problemes del sistema immunitari (cansament crònic, febre, grip, herpes labial), problemes respiratoris i lesions físiques. En relació amb la salut sexual, hi ha més preocupacions com regles doloroses, molèsties a la uretra i als genitals, o més risc de tenir infeccions o malalties de transmissió sexual. Emocionalment, l'impacte de la violència provoca depressió, ansietat i trastorn d'estrès posttraumàtic. Menéndez (2012) fa un petit incís que és important mencionar sobre que l'exercici de la prostitució afecta negativament la percepció de si mateixes, reduint la seva autoestima, autonomia i autoimatge personal. També, l'estrès i la desconfiança com a element de supervivència, la pèrdua del ritme social i la falta d'expectatives i possibilitats contribueixen a l'exclusió progressiva de la societat.

Seguint la línia de Roda (2020), l'exercici de la prostitució té tres conseqüències negatives principals sobre la salut física, psicològica i social. En termes de salut física, les dones presenten un estat de salut pitjor que la mitjana de població. Amb freqüència tenen lesions anals i vaginals, disminució de la visió i l'audició, pèrdua de peces dentals, així com diabetis i malalties cardíaques. També, moltes dones consumeixen substàncies per poder mantenir els ritmes de vida que els són requerits. A vegades

s'utilitza la salut de les dones per determinar els preus del "servei". Pel que fa a la salut psicològica, moltes d'aquestes dones viuen amb estrès constant i són víctimes de violència en diverses formes, des d'insults fins a assassinats. Les dones se senten constantment en risc i insegures. Experimenten sentiments d'avergonyiment i culpabilitat, així com de frustració, soledat i manca de comprensió i control. Moltes dones presenten símptomes depressius i conductes dissociatives. En termes de salut social, no tenen moltes amistats, ja que no poden participar en activitats d'oci i no estan satisfetes amb els vincles familiars i socials. Es troben en situacions de profunds desavantatges en l'àmbit econòmic i social. Les expectatives de canvi de vida de les dones són molt reduïdes, perquè un canvi en les seves condicions de vida és molt limitat. També, reben violència institucional, especialment en el cas de ser mares, ja que el sistema de protecció de menors és més exigent amb elles que amb altres mares. A més, no tenen una protecció social en casos de jubilació o malaltia. Pel que fa als serveis sanitaris, l'accés i la discriminació per part dels professionals és evident, així com la dificultat afegida d'aconseguir un habitatge digne.

Finalment, m'agradaria fer un incís sobre l'estigma que pateixen les dones en contextos de prostitució i/o de tracta. Segons l'estudi realitzat per Ezquerria i Venceslao (2020), un dels elements més discriminants del treball sexual és precisament l'estigma. A més a més, l'estigmatització és l'eix central de la definició de treball sexual. Les dones en contextos de prostitució experimenten vergonya en exercir aquest treball i sovint no ho comuniquen a ningú per por de ser jutjades. L'estigma social també contribueix a situar les dones en llocs de desprotecció judicial davant de situacions de violència masclista. Això es manifesta en les interaccions amb les forces policials, el sistema judicial i els serveis d'atenció social. És important destacar que aquesta desprotecció es veu agreujada quan les dones no tenen la seva situació administrativa regularitzada i temen presentar denúncies per por d'una possible expulsió del país.

2.5. Què s'entén per resiliència?

Actualment, el concepte de resiliència està sotmès a diverses interpretacions, i per tant és essencial establir una definició clara d'aquest concepte.

Segons Vanistendael (2010), la resiliència és un concepte complex que és difícil de definir o delimitar. Alguns autors, com Boris Cyrulnik, l'associen a la capacitat de superar traumes o problemes greus. En canvi, Vanistendael (2010) la defineix com una capacitat per enfrontar-se als problemes i construir una vida nova. La resiliència pot ser entesa com un procés, un resultat o una capacitat, entre d'altres. Vanistendael

(2010) argumenta que sense haver superat grans dificultats a la vida és impossible saber si una persona és resilient o no. A més a més, Forés (2008) explica que totes les persones podem ser resilents en qualsevol etapa de la nostra vida o en qualsevol àmbit; per això, la resiliència pot ser promoguda perquè, amb les eines adequades, tots podem ser resilents. Aquesta és la feina de les educadores socials: promoure i estimular la resiliència en els individus.

La definició de resiliència que ens ofereix Vanistendael (2010) és “La capacitat de desenvolupar-se positivament en presència de grans dificultats, una capacitat que és variable, que de cap manera és absoluta i que es construeix en un procés amb l’entorn, al llarg de tota la vida” (p.94).

La resiliència té com a objectiu ajudar les persones a viure millor en el món actual i a acceptar les seves fragilitats com a éssers humans. Aquest concepte rebutja la idea del perfeccionisme, ja que tots experimentem moments complicats a la vida i és important a aprendre a enfrontar-los. Per aquest motiu, hi ha factors que afavoreixen la resiliència i hi ha altres que la minven. La resiliència implica un procés evolutiu. La resiliència és una capacitat que es desenvolupa de manera progressiva i que es va adquirint amb el temps. Per tant, no és una qualitat que s’adquireix en néixer i que es manté inalterable; es va desenvolupant al llarg de tota la vida (Vanistendael, 2010).

Forés (2008) afegeix que la resiliència tracta de dirigir la mirada cap a totes les possibilitats i construir noves realitats. És a dir, implica desbloquejar la mirada que ens impedeix continuar endavant per trobar altres sortides a les situacions viscudes. També, la resiliència no és només individual, sinó que pot ser col·lectiva i desenvolupar-se en famílies i comunitats. Un factor clau per ser resilient és trobar un sentit al quelcom que no té sentit, com la mort o un accident. Tracta de saber trobar la part positiva d’aspectes que no semblen positius. El sentit de la vida es crea amb comunitat, ja que aquesta té un sentit per si sola i les relacions profundes i reals són les que donen sentit a la vida. Conèixer el perquè de la teva vida et permet veure els aspectes positius que té la teva existència. Aquesta autora anomena el procés del realisme a l’esperança, que tracta d’un procés de conscienciació sobre les mateixes competències. Hi ha quatre etapes: en primer lloc, adonar-te del procés; en segon lloc, projectar cap al futur, és a dir, tenir un objectiu; en tercer lloc, imaginar que aconseguixes el teu objectiu; i, en quart lloc, és “actuar com si” ja l’haguessis aconseguit. Això transforma la nostra energia i pensament i ens dirigeix cap al nostre objectiu. Llavors tenim esperança que aconseguirem el que ens proposem.

Vanistendael (2010) proposa el model de la caseta per explicar la resiliència. Primer de tot, a terra hi ha les necessitats físiques bàsiques per poder sobreviure, com la salut, l'alimentació, dormir... En segon lloc, en els fonaments de la casa hi ha l'acceptació de la persona i les seves xarxes de contacte, per exemple, la família, els amics, la comunitat... A la planta baixa, hi ha la capacitat de descobrir un sentit o una coherència a la vida, és a dir, tenir una meta vital que et motivi a continuar endavant. Al primer pis, hi ha diverses habitacions on es troben les experiències d'autoestima, les aptituds, les competències i les estratègies d'adaptació. Encara que s'ha de remarcar que la casa se sosté perquè tens amor i hi ha alguna persona que t'aprecia.

L'article de López (2008) recull, a partir dels diferents autors que han estudiat la resiliència, els cinc factors principals per potenciar-la. Abans de tot, cal remarcar que la resiliència no es tracta de tenir moltes capacitats, sinó a vegades, implica canviar la perspectiva de la persona perquè comenci a fer canvis ella mateixa a la seva vida. Els cinc factors que influeixen en la resiliència són els següents. En primer lloc, una xarxa de suport és la base perquè hem de sentir suport, estima i afecte de les persones que tenim al voltant. Per tant, s'ha de tenir una xarxa on hi hagi vincles significatius. En segon lloc, l'autoestima, ja que si la persona es creu digna de ser estimada, podrà estimar a les altres persones. En tercer lloc, les competències o habilitats personals, en el sentit que la persona es reconegui i es valori les seves competències personals, especialment les vinculades a la interacció amb els altres, com seria la comunicació assertiva, habilitats socials... En quart lloc, la capacitat de donar un sentit a la vida, es tracta de trobar sentit al patiment humà. Trobar un sentit al perquè passen les coses i crear un objectiu per continuar endavant. En cinquè lloc, el sentit de l'humor, ja que el riure separa el que realment és fonamental del que no és i ajuda a relativitzar el que és més banal. És un factor que t'ajuda a tenir energia per continuar endavant.

Hi ha altres autors que també tracten la resiliència i destaquen factors similars als de Vanistendael, que són importants remarcar, per obtenir una visió global i matisar alguns aspectes.

Seguint l'estudi de Melillo (2018), hi ha nou pilars fonamentals per a la resiliència de les persones. A continuació els esmentaré breument: l'autoestima conscient (la base dels altres pilars); la introspecció (l'habilitat de reflexionar i de donar-se respostes sinceres); la independència (habilitat de mantenir distància amb l'entorn i un mateix); la capacitat de relacionar-se (establir vincles i afecte amb els altres); iniciativa (provar-se a un mateix i fer tasques exigents); humor (riure de les adversitats); creativitat (crear finalitat, bellesa i ordre); moralitat (expressar el desig de benestar personal i

compromís amb els altres); capacitat de pensament crític (analitzar les causes i assumir la responsabilitat de les adversitats).

Finalment, Belmonte (2014) coincideix amb altres autors i defineix la resiliència com un procés restaurador que pot durar tota la vida i humanitzador de la dignitat de la persona. La resiliència es basa en un entorn positiu i acollidor, compromís, voluntat de voler superar els esdeveniments, estima positiva, acompanyament de confiança, realista amb la pròpia vida i un clima càlid de les relacions humanes empàtiques i afectuoses.

2.5.1 Estudis realitzats sobre la resiliència en dones en contextos de prostitució

Meléndez (2012) va realitzar un estudi per reforçar els factors protectors de les persones que exerceixen la prostitució. Primerament, entén la resiliència com un concepte dins la Psicologia Positiva que busca la capacitat d'una persona o col·lectiu per generar desenvolupament humà malgrat les condicions de vida difícils o de fets traumàtics. Així, la resiliència no és simplement sobreviure a les adversitats i adaptar-se a elles, sinó que implica la capacitat de sortir-ne enfortit i transformant-se. Les dones en contextos de prostitució estan adaptades a les seves situacions com a mecanisme de defensa per poder sobreviure. Per tant, s'ha de promoure les seves capacitats com a motor de canvi. Els factors protectors són característiques de la persona o de l'entorn que redueixen l'impacte negatiu de les condicions de risc o estressants. El procés d'intervenció ha de centrar-se en els recursos i les habilitats de les persones, ja que si se'ls pregunta sobre les seves fortaleses i els seus èxits, aquestes es poden convertir en el motor de canvi cap a la resiliència, perquè les fortaleses són la base interna de qualsevol persona i només cal promoure-les. En aquest estudi, la resiliència es divideix en tres aspectes: en primer lloc, els factors afectius requereixen la presència d'altres persones significatives que proporcionin vincles segurs; en segon lloc, factors comunitaris, ja que és necessari que la comunitat doni una resposta acollidora i reconegui una contribució positiva en els processos resilients per part de la societat; i, en tercer lloc, factors verbals, perquè són responsables de construir la identitat de la persona i canviar la manera com ens parlem a nosaltres mateixos o als altres, modificant la nostra visió del món i la nostra manera de relacionar-nos. També és important visualitzar-se com a triomfants en les seves situacions i que elles mateixes se centrin en les seves capacitats. A més a més, la creació d'espais de trobada per establir relacions interpersonals és molt rellevant. Els professionals han de ser capaços de reconèixer els recursos disponibles, utilitzar

un llenguatge adequat, reconèixer les persones com a agents de canvi i reflexionar per comprendre la configuració de la persona tenint en compte la seva percepció i els relats personals i col·lectius. També s'ha identificat que l'autonomia, l'empatia, el sentit de l'humor, l'establiment de metes realistes i l'autoestima actuen com a factors protectors. Finalment, destaca que en situacions d'alt risc, els factors protectors són escassos o ni existeixen.

Segons Manjarres et al. (2022), en un estudi sobre les variables predictores de l'inici i l'abandonament de la prostitució a la República Dominicana, es va determinar que les dones que exerceixen la prostitució tenen un major benestar psicològic, principalment perquè tenen un major domini del seu entorn. Disposar d'ingressos propis els permet ser més independents en la presa de decisions sobre les seves vides i les de les seves famílies, no depenen d'ajudes externes. Es considera que les dones que continuen exercint presenten una major resiliència perquè, normalment, les persones que viuen situacions crítiques i continuen vivint-les durant un període de temps prolongat acaben desenvolupant estratègies per subsistir. Per tant, aquests factors s'han de tenir en compte com a estratègies que han adquirit les dones per la seva vida. L'estudi va detectar que les dones que continuen exercint la prostitució accepten millor els canvis i confien més en els seus instints. Tolerant millor les emocions negatives, es veuen a elles mateixes cada cop més fortes perquè són capaces d'afrontar situacions estressants. Viuen moments més estressants i, per tant, tendeixen a fer-se més fortes per un mecanisme de subsistència. Per acabar, es va determinar que les dones més joves i amb menys confiança en si mateixes com a estratègia de resiliència tendeixen a abandonar la prostitució. Aquestes dones més joves mostren majors nivells d'inconformisme amb la prostitució i busquen altres vies de subsistència, tenint majors expectatives de sortir de la pobresa i la prostitució. A més a més, es preveu que tinguin una menor tolerància a l'estrès, per la qual cosa es promou la seva sortida de la prostitució. Totes aquestes informacions s'han de tenir en compte, ja que viuen situacions tan complicades que només tenen la sortida de la prostitució per poder sobreviure i, per tant, de les adversitats acaben generant factors de resiliència.

Seguint la línia de Rodríguez (2015), les dones en contextos de prostitució han hagut de crear mecanismes de defensa per afrontar les diferents formes de violència que pateixen. L'abús de substàncies pot actuar com un mecanisme de defensa desadaptatiu. A més a més, esmenta que a Bogotá es va realitzar un estudi on es va detectar que les estratègies més utilitzades per les dones són la religió, l'autonomia, l'evitació cognitiva, la solució de problemes, l'evitació conductual, la reavaluació

positiva i la recerca de suport social. Un mecanisme de defensa que utilitzaven era dissociar-se del seu propi cos o desvincular-se del que feien, això provoca una pèrdua de la seva identitat.

Trobo interessant fer una petita referència al Casal Petit, un centre que pertany a la congregació de les Germanes Oblates i que atén dones en situació de prostitució i/o tracta. Segons Alomar i Plasencia (2014), les dones en aquest context tenen iniciativa pròpia i els seus objectius per migrar són ajudar les seves famílies i/o canviar la seva realitat, que sovint és precària als seus països d'origen. Les dues qualitats que caracteritzen a aquestes dones són la positivitat i la tenacitat; són persones que no abandonen fàcilment els seus objectius, malgrat les difícils circumstàncies en què es troben.

2.6 Interseccionalitat

Per concloure, voldria fer una breu consideració sobre el concepte d'interseccionalitat, que considero crucial destacar, ja que les dones que estan en contextos de prostitució es veuen afectades per diversos eixos que travessen les seves vides i que és rellevant tenir en compte.

La paraula interseccionalitat no apareix en el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans. Seguint l'enfocament de Rodó-Zárete (2021), diversos autors han intentat definir el concepte interseccionalitat i encara no hi ha un consens en una definició concreta. Tanmateix, la definició que millor s'hi ajusta seria: "La interseccionalitat és una proposta que sorgeix per analitzar la manera com es configuren les desigualtats i les discriminacions" (Rodó-Zárete, 2021, p. 207). També, aquesta autora afirma que la interseccionalitat se separa entre la desigualtat i el poder i que totes les persones ens situem en un eix de desigualtat o de privilegi, no hi ha posicions neutres. És rellevant entendre la desigualtat, ja que hi ha diversos eixos que travessen les persones i s'ha de saber la interrelació entre aquests eixos per entendre com afecten la persona. Tots aquests eixos de desigualtats com indica Rodó-Zárete, estan relacionats entre si i configuren discriminacions i desigualtats. És rellevant tenir en compte aquest aspecte perquè ofereix una visió més àmplia de les discriminacions i desigualtats que afecten la persona.

Els principals eixos que s'han de tenir en compte són: identitat de gènere, posició de gènere, orientació sexual, origen ètnic, color de pell, identitat religiosa, classe social, formació i capital cultural, diversitat funcional, edat, identitat nacional, cànons estètics,

salut, llengua minoritària i infertilitat. Per tant, en aquesta investigació es tindran en compte tots aquests eixos i com es relacionen entre si per poder tenir una mirada més global a les situacions de les dones (Rodó-Zárete, 2021).

Tenir aquesta perspectiva en l'anàlisi de les violències i els factors de resiliència de les dones en contextos de prostitució és fonamental per comprendre la complexitat de les seves experiències. Una situació viscuda de violència, encara que sembli que només la travessi un eix de discriminació, està intrínsecament lligada amb tots els altres eixos d'opressió que viu la persona i que provoca que la seva situació de desavantatge creixi. Tot i que hi hagi eixos amb els quals no s'identifiquin discriminacions, les persones del voltant poden percebre aquests eixos d'opressió i poden fer-ne ús del seu privilegi o no (Rodó-Zárete, 2021).

3. Preguntes i objectius de la investigació

En aquest apartat, es presentaran les dues preguntes inicials que han guiat la investigació, així com es delimitaran els objectius d'investigació. L'estudi té com a principal objectiu comprendre dos aspectes fonamentals: en primer lloc, entendre la naturalesa de la violència experimentada per les dones en contextos de prostitució i/o tracta amb fins d'explotació sexual i quina violència reben, així com la perceben i l'entenen elles mateixes; en segon lloc, identificar els factors que actuen com a protectors o de resiliència per a aquestes dones.

Les preguntes inicials que orienten aquesta investigació són les següents:

- Quines són les diverses expressions dels diferents tipus de violència experimentada per les dones que viuen en contextos de prostitució i/o tracta amb fins d'explotació sexual des d'una perspectiva interseccional?
- Quins són els factors protectors o de resiliència de les dones en contextos de prostitució i/o tracta amb fins d'explotació sexual per fer front a les adversitats i tirar endavant?

Pel que fa a la primera pregunta, es descriuen els diferents objectius:

- Comprendre com experimenten i viuen la violència les dones en contextos de prostitució i/o tracta amb fins d'explotació sexual.
- Identificar els diferents tipus de violència que pateixen les dones en contextos de prostitució i/o tracta amb fins d'explotació sexual des d'una perspectiva interseccional.
- Entendre les conseqüències físiques i psicològiques de la violència experimentada per les dones en contextos de prostitució i/o tracta amb fins d'explotació sexual.

Pel que fa a la segona pregunta, els objectius específics són els següents:

- Descobrir els factors que actuen com a protectors o de resiliència per les dones en contextos de prostitució i/o tracta amb fins d'explotació sexual.
- Entendre que és el que els hi fa continuar endavant a les dones en contextos de prostitució i/o tracta amb fins d'explotació sexual.
- Descobrir que demanen o reclamen les dones en contextos de prostitució i/o tracta amb fins d'explotació sexual.
- Comprendre el paper del sentit de pertinença en la vida de les dones en contextos de prostitució i/o tracta amb fins d'explotació sexual.

4. Metodologia

En aquest apartat es presentarà la metodologia utilitzada per dur a terme la investigació, així com es detallarà com s'han obtingut els resultats. En primer lloc, s'exposarà el disseny de la investigació i el procediment emprat per a la recollida de dades. En segon lloc, es descriurà la mostra utilitzada en la investigació. En tercer lloc, es detallaran els instruments emprats per a la recollida de dades. Finalment, s'esmentaran els aspectes ètics que s'han tingut en compte durant la realització de la recerca.

4.1 Disseny de la investigació

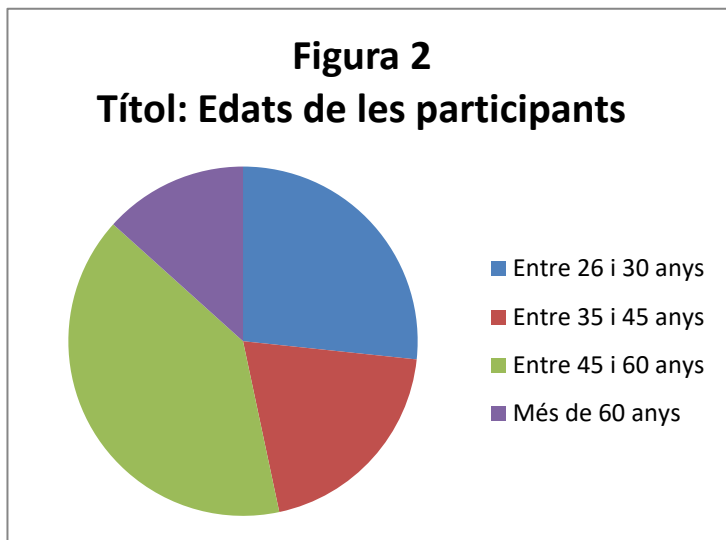
Per a comprendre les diverses violències que afecten les dones en contextos de prostitució o tracta amb fins d'explotació sexual, i per descobrir els factors protectors o resilients que les ajuden a continuar endavant, s'ha optat per utilitzar una metodologia qualitativa. Aquesta elecció s'ha basat en aquest tipus de metodologia, ja que, segons Ibáñez (2002), es dedica a investigar els fets per poder entendre com les persones individualment entenen els diferents fenòmens que viuen. Per tant, no es pretén recollir dades numèriques o estandarditzades sinó que s'intenta recollir informació concreta, per poder aprofundir en la seva investigació i obtenir uns resultats de qualitat. Per aquest motiu, es va escollir aquesta metodologia, per explorar el fenomen de les violències i els factors protectors des d'una perspectiva subjectiva de la realitat, ja que, així, et dona una visió profunda sobre com elles mateixes viuen els diferents fenòmens o situacions.

Per aprofundir en les experiències d'aquestes dones, s'han realitzat entrevistes semiestructurades i en profunditat. La investigació s'ha centrat en la realització de 15 entrevistes a dones que es troben en contextos de prostitució o/i tracta amb fins d'explotació sexual, i que són ateses i acompanyades per El Lloc de la Dona. Aquesta entitat social va ser fundada per la congregació religiosa de Germanes Oblates del Santíssim Redemptor, amb l'objectiu d'acompanyar a dones en contextos de prostitució i/o víctimes de tracta amb fins d'explotació sexual.

4.2 Participants

La mostra utilitzada en aquesta recerca aplicada va constar de 15 entrevistes a dones que es troben en contextos de prostitució i/o de tracta amb fins d'explotació sexual. Tot i que es van realitzar 16 entrevistes, es va decidir descartar-ne una, ja que, tot i que, la dona havia decidit lliurement participar en la investigació, no es va poder extreure

suficient informació per incloure-la. El criteri d'inclusió per a la recerca va ser que les dones haguessin estat o estiguessin en contextos de prostitució i/o de tracta amb fins d'explotació sexual i que formessin part de l'entitat "El Lloc de la Dona", la qual m'ha

Font: Elaboració pròpia

facilitat l'espai i les participants per fer les entrevistes.

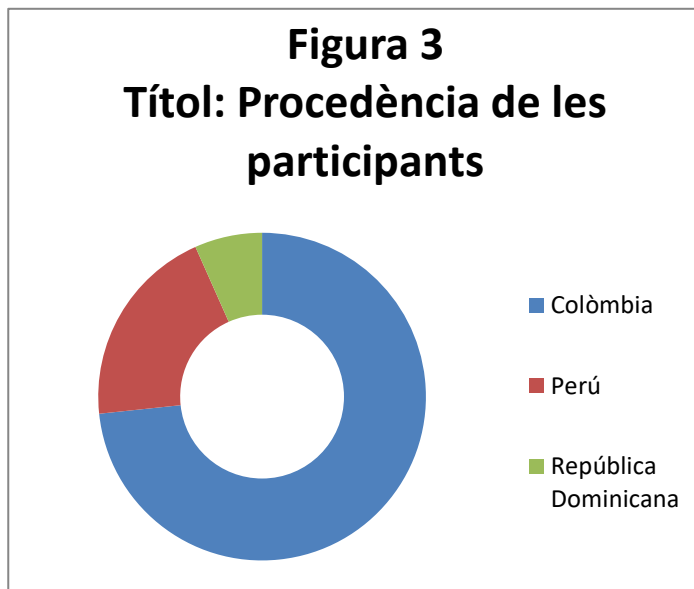
Pel que fa a les característiques de les dones entrevistades, com es pot veure en la figura 2, les edats de les dones van variar entre els 26 i els 60 anys amb una edat màxima fins als 69 anys. Com es pot observar en la figura 2 hi ha

quatre dones que tenen entre 26 i 30 anys; tres dones que tenen entre 35 i 45 anys; sis dones entre 45 i 60 anys; i, finalment, dues dones que tenen més de 60 anys.

Pel que fa a la procedència de les dones entrevistades, com es veu en la figura 3, hi ha 11 dones que provenen de Colòmbia, 3 del Perú i una de República Dominicana.

D'aquestes dones, un total d'11 dones tenen fills o filles, mentre que quatre no en tenen. D'aquestes quatre dones que no tenen fills o filles, totes tenen entre els 26 i els 30 anys i podrien tenir fills en un futur.

De les 11 dones amb fills, set tenen els seus fills o filles al país d'origen o en un altre país, mentre que les altres cinc viuen amb els seus fills o filles a Catalunya. Hi ha una dona que viu amb una filla a Catalunya i té altres dues que viuen a Colòmbia. De les 11 dones que tenen fills o filles, n'hi ha tres que no els mantenen econòmicament

Font: Elaboració pròpia

perquè ja són grans i independents econòmicament. Cap d'elles té contacte amb el pare dels seus fills o filles, ja sigui per maltractament cap a ella (violència de gènere), separació de la parella o no conviuen en el mateix país. Aquesta informació és rellevant, ja que hi ha vuit dones que són les úniques que mantenen econòmicament els seus fills o filles i aquests depenen d'elles.

Dins la mostra, només es va identificar dues dones que provinguessin de contextos de tracta amb fins d'explotació sexual. En el moment de realitzar la mostra, vuit dones estaven en actiu, mentre que cinc ja no exercien i esmenten que no tornaran a exercir. Les altres dues dones estaven buscant altres maneres de guanyar diners per evitar tornar a exercir, com cuidar a persones grans o fer feines domèstiques, o fins i tot fer les dues feines alhora, amb l'objectiu d'augmentar les hores de neteja o de cura de persones grans i reduir la prostitució.

Pel que fa al lloc de feina, una dona es va dedicar a la via pública quan exercia; és la dona de més edat que s'ha entrevistat. Això es deu al fet que antigament les dones estaven més exposades al carrer, però, arran de les sancions, es van desplaçar més cap a pisos i a clubs. Dues dones fan el contacte elles mateixes a través d'internet. Les altres vuit dones han fet plaça¹ a pisos i a clubs i han anat canviant d'entorn. Una de les dones treballa en un entorn més "luxós" i només atén certs "clients". Les dues dones que són víctimes de tracta amb fins d'explotació sexual van estar tancades i en un pis sense poder sortir.

4.3 Instruments de la recerca

L'instrument utilitzat per dur a terme la recerca va ser l'entrevista en profunditat semiestructurada, ja que es va considerar que era la millor tècnica per recollir les experiències i les percepcions de les dones en relació amb les violències i els factors protectors des d'una perspectiva subjectiva de la seva realitat. Segons Folgueiras (2016), en l'entrevista semiestructurada hi ha un guió previ de les entrevistes, però les preguntes són obertes i, per tant, s'afegeixen preguntes o es reformulen a mesura que avança l'entrevista. També, les entrevistes són en profunditat perquè s'ha intentat aprofundir en les respostes que donaven i obtenir respostes emocionals de les

¹ Ezquerria i Venceslao (2020) defineixen fer plaça de la següent manera: "Amb l'expressió "Hacer plaza", les treballadores sexuals entrevistades es refereixen a una modalitat contractual amb la persona que té un pis (o més d'un) en propietat o de lloguer en el que les dones romanen 21 dies ininterromputs –amb sortides d'aproximadament 2 hores diàries-. Durant el temps que viuen en aquests pisos, treballen de forma continuada i estan obligades a abonar la meitat del import de cada servei sexual al propietari o llogater." (p. 32)

entrevistades. Malgrat que l'entrevista tingués un guió previ, aquesta era semiestructurada, i es realitzaven preguntes addicionals per aclarir i ampliar informacions segons les respostes rebudes.

Es va elaborar un guió d'entrevista basat en la revisió de documents relacionats amb la temàtica i es va contrastar amb diversos professionals per millorar-ne la qualitat. Primerament, es va verificar amb el tutor de la investigació, el doctor Paco López, expert en psicologia de l'educació i professor de la Facultat Pere Tarrés. En segon lloc, amb la doctora Marta Ausona, especialista en treball social i antropologia social i cultural. Finalment, abans de realitzar les entrevistes, es va contrastar l'entrevista amb la directora del Lloc de la Dona, la Maria del Mar Galceran Peiró.

Un cop es van incorporar les aportacions dels professionals i es va revisar el guió, es van dur a terme les entrevistes a les instal·lacions del Lloc de la Dona, entre els mesos de gener i febrer del 2024. Abans de començar cada entrevista, es donava una explicació detallada de la investigació i se signava conjuntament el consentiment informat (que es troba en l'Annex número 1). Un cop obtingut el consentiment, es procedia amb les entrevistes. Totes les entrevistes es van gravar en format d'àudio per facilitar-ne la transcripció i l'anàlisi de les categories.

El guió de l'entrevista es troba a l'Annex número 2 i està dividida en dues parts, en funció dels objectius de la investigació. La primera part tracta sobre les experiències de violència des d'una perspectiva interseccional, mentre que la segona part se centra en els aspectes de resiliència.

4.4 Tractament de la informació

En el procés d'anàlisi de les dades recollides a través de les 15 entrevistes realitzades, s'ha seguit una metodologia de categorització i subcategorització per organitzar la informació i facilitar-ne l'anàlisi. Aquesta estructuració es basa en els continguts exposats en el marc teòric, permetent respondre adequadament a les preguntes inicials i assolir els objectius establerts per a la recerca.

Cal remarcar que, en el tractament de la informació, s'ha mantingut la confidencialitat de les persones entrevistades, tal com s'estipula en els consentiments informats. Cada participant ha sigut codificada amb una lletra "D", que simbolitza la paraula Dona, i seguida d'un número (per exemple, D1 o D2) per preservar-ne l'anonimat. A més a més, en aquest treball s'han eliminat dades rellevants, com la ubicació, noms o

l'experiència prèvia en la prostitució, per evitar qualsevol possibilitat d'identificació. A l'annex número 3 es troben les transcripcions de les entrevistes.

4.5 Aspectes ètics

Els principis ètics emprats en aquesta investigació segueixen les directrius establertes per la Universitat Ramon Llull. En el procés d'entrevistes, es va utilitzar un consentiment informat que incloïa tots els elements rellevants de la investigació, presentat a les participants en el full informatiu que se'ls hi va entregar. Cada participant va signar aquest consentiment, acordant la gravació de les entrevistes i la seva participació voluntària en la investigació. A més a més, es va especificar que només la persona responsable de la investigació i el tutor tindrien accés a la informació personal recollida. Durant tot el treball, s'ha mantingut la confidencialitat de les dades i s'ha codificat el nom de cada participant per preservar-ne l'anonimat. El model de consentiment informat es troba a l'annex número 1, com ja s'ha esmentat. Per obtenir més informació sobre els criteris ètics utilitzats, es pot consultar la pàgina web de la Universitat Ramon Llull.

5. Resultats

En aquest apartat es presenta la informació recollida en les 15 entrevistes realitzades a les diferents dones en contextos de prostitució i/o de tracta amb fins d'exploració sexual. Per tal de plasmar adequadament tota la informació, s'ha considerat oportú separar els resultats en dues taules, seguint els objectius de la investigació. La taula número 1 es relaciona amb les violències i, per definir les categories d'anàlisi, s'ha seguit la teoria de Galtung. A més a més, s'ha afegit un apartat sobre les conseqüències de la violència (veure taula 1). Pel que fa a la taula número 2, tracta sobre la resiliència. Han emergit diverses categories i alguns factors protectors concorden amb la teoria de Vanistandael, mentre que altres s'han considerat rellevants de separar per fer-ne èmfasi en la seva importància (veure taula 2).

5.1. Violència

A continuació, s'especificarà què s'entén per cada categoria i l'apartat de situacions viscudes de la taula 1. La tercera columna s'ha anomenat "situacions viscudes" perquè recull, principalment, les experiències de violència viscuda per les dones, donant sentit a cada tipus de violència. Com ja s'ha esmentat, s'ha separat pels tres tipus de violències que anomena Galtung: violència estructural, violència cultural i violència directa. Cada categoria s'ha dividit en formes més específiques de violència. A més a més, s'ha afegit un apartat de "conseqüències de la violència rebuda" perquè durant la realització de l'entrevista s'ha mencionat la seva importància.

5.1.1. Violència estructural

S'ha trobat en aquesta investigació que, sobretot, les dones en contextos de prostitució i de tracta amb fins d'exploració sexual, han patit violència estructural. Per exposar la violència estructural que han viscut aquestes dones, s'ha separat en cinc subcategories, que són violència institucional, violència econòmica, violència de gènere, violència associada al fet migratori i estigma associat al treball sexual. Per explicar cada subcategoria de les situacions viscudes, es farà referència a frases que s'han dit durant el transcurs de les entrevistes realitzades.

- **Violència institucional**

Tres dones han explicat situacions de violència institucional molt clares. Dues d'elles van acudir als Serveis Socials i al SAS (Servei d'Atenció Socioeducativa), on els van dir que no podien ajudar-les i que haurien de continuar treballant com a treballadores

sexuals fins a aconseguir els seus papers. Encara que elles manifestaven que no volien continuar exercint aquesta feina.

Taula 1: Resultats associats a la violència

	CATEGORIES	SITUACIONS VISCUDES
VIOLÈNCIA	ESTRUCTURAL	VIOLÈNCIA INSTITUCIONAL
		VIOLÈNCIA ECONÒMICA
		VIOLÈNCIA DE GÈNERE
		VIOLÈNCIA ASSOCIADA AL FET MIGRATORI
		ESTIGMA ASSOCIAT AL TREBALL SEXUAL
	CULTURAL	PREJUDICIS RACIALS
		VIOLÈNCIA PER L'ORIGEN
	DIRECTA	VIOLÈNCIES FÍSQUES
		VIOLÈNCIES VERBALS
		VIOLÈNCIES PSICOSOCIALS
	CONSEQÜÈNCIES DE LA VIOLÈNCIA REBUDA	FÍSQUES
		PSICOLÒGIQUES
		PERCEPCIÓ DE LA VIOLÈNCIA REBUDA

Font: Elaboració pròpia

Taula 2: Resultats associats a la resiliència

RESILIÈNCIA	FACTORS PROTECTORS
	LLOC SEGUR
	XARXA DE SUPORT
	CÀRREGUES FAMILIARS
	AUTOESTIMA I AUTOCONCEPTE
	SATISFACCIÓ PERSONAL
	ESPIRITUALITAT
	HUMOR
	SENTIT DE LA VIDA/ CONFIANÇA EN LA VIDA

Font: Elaboració pròpia

A una tercera dona li van dir que només ajudaven a dones amb fills, deixant-la fora de tenir qualsevol mena d'ajuda. Només una d'elles va rebre el respecte i suport de la seva treballadora social, que la va ajudar quan deia que no volia continuar exercint aquesta feina. Aquí hi ha un exemple:

He ido al SAS, me preguntaron por mis gastos y lo que necesitaba para enviar a mi hija. Me dijo "que era mucho y que no podía", yo le dije que no le estaba pidiendo dinero, yo le decía que si me podía ayudar con alimentación, para mi sería genial, porque me quita dinero, que me lo tengo que rebuscar. Me dijo que "yo creo que lo mejor es que sigas trabajando un año más en esto, hasta que te regularizas". ¿Cómo hacen eso? Uno recibe violencia de género, violencia psicológica y tú me pides que siga allí. Yo no quiero, no me gusta. Te estoy diciendo que el dinero no lo es todo. Quien no ha estado en ese mundo, es muy fácil decir hágalo. (D1)

En el cas de les dones de tracta amb fins d'explotació sexual, de les quals s'han identificat dues dones, s'ha trobat que una dona va decidir abandonar el seguiment de la UTEH (Unitat municipal contra el Tracta d'Éssers Humans), perquè, per identificar-se com a víctima de tracta amb fins d'explotació sexual, havia d'explicar tota la seva experiència amb molts detalls, com noms, dates i fets específics. Ella va trobar aquest procés massa dolorós, així que va decidir abandonar-lo i buscar una altra manera d'aconseguir els papers. L'altra dona que va ser víctima de tracta també esmenta que, quan intenta aconseguir els papers, sent que no l'escolten. Per tant, totes dues han rebut violència institucional. A continuació, hi ha un exemple:

Yo, como estoy con la psicóloga, pero ellas me decían que ellas me ayudaban, pues con los documentos y todo. Entonces, como estoy en seguimiento por la UTEH, tienes que contar muchos detalles, no es como yo se lo estoy contando ahorita. Es que tienes que contar muchos detalles más a fondo contarlo, ¿Cómo te pasó? ¿En qué año? ¿Cuántos años tenías? ¿Qué te hicieron? ¿Cómo te pusieron? Entonces todo eso es como que se está removiendo, o sea remover el pasado y cómo volver a esa etapa desde la niñez, desde que yo tenía como cinco o seis años que empezaron los abusos contra mí hasta ahora. Pues que son muchos años y que tampoco quieres revivir. (D5)

Tres dones aborden el tema de l'homologació de títols i com ho veuen com una altra bretxa, ja que, tot i que tinguin títols universitaris o equivalents a cicles formatius aquí, no els hi convaliden. Així, moltes volen tornar a estudiar alguna altra mena de formació que els sigui útil, perquè la seva no ho és. Aquí hi ha un exemple:

Realmente, es complicado porque, por ejemplo, yo soy técnica en preescolar y técnica en enfermería, pero acá, no te sirve de nada, es como sino tuvieras nada. No vale tu título de allá para acá. Por eso, no tiene sentido que tengas que homologar, es una pérdida de dinero y tiempo, es mejor venir acá y estudiar, que sí que te va a servir. (D3)

- **Violència econòmica**

Les 15 dones entrevistades han patit violència econòmica de diverses maneres. Totes elles han hagut de treballar com a treballadores sexuals per poder sobreviure, ja que, no tenen la seva situació regularitzada, no disposen d'ingressos econòmics propis estalviats ni reben cap mena d'ajuda econòmica. Aquestes circumstàncies les han limitat a trobar només certes feines, com són la neteja, treballar com internes en cases o cuidant persones grans. Moltes d'elles expressen que exercir el treball sexual no els agrada i és més, els hi fa fàstic. Tot i això, es veuen obligades a continuar-hi perquè no tenen més recursos per a la seva subsistència. En el moment de les entrevistes, quatre dones han pogut deixar la prostitució a causa de les ajudes dels Serveis

Socials, la pensió no contributiva o perquè han trobat altres feines per aconseguir els diners necessaris. Hi ha set dones que estaven en actiu, tot i que intentaven trobar altres feines complementàries per poder reduir les hores o deixar completament el treball sexual. Hi havia dues dones que estaven pendents de si rebien alguna ajuda externa per poder pagar l'habitació o alimentació. En el cas de les dones de tracta: una dona, ha decidit que mai més tornarà a exercir i l'altra, com ha abandonat el seu procés de regularització, ha decidit tornar-hi a prostituir-se per aconseguir diners. Una de les entrevistades expressa:

Al llegar aquí, encontrarme sola y con hambre y con soledad y sin techo y todo. Entonces, lo hice y muy desagradable. Cosas que en realidad uno nunca había hecho cosas y tocarle hacer que por el dinero y que por no sé qué. Fue un latigazo, pero lo motiva a uno el dinero. (D14)

- **Violència de gènere**

Quan es va preguntar a les dones si havien rebut violència per ser dona, moltes d'elles van dir que no, ja que relacionaven la violència de gènere amb la violència rebuda només en l'àmbit de la parella. No obstant això, es va comentar que la violència de gènere engloba moltes formes, com ara rebre comentaris pel carrer o la violència associada al treball sexual. Dues dones van afirmar inicialment que no havien rebut violència de gènere, però al llarg de l'entrevista van mencionar que en la prostitució sí que es rebia violència de gènere. Una altra dona va esmentar que havia rebut violència de gènere en el context del seu procés de tracta. Tres dones van afirmar haver rebut violència de gènere sense vincular-ho amb la violència en l'àmbit sentimental. De les quinze dones, vuit havien rebut violència de gènere per part de la seva parella. D'aquestes vuit, tres havien vingut a aquest país fugint d'una parella maltractadora. De les altres, tres dones van rebre violència per part de la parella, amb dues d'elles coneixent les seves parelles mentre exercien la prostitució i una altra que va ser víctima de violència durant el seu procés migratori cap a Espanya. A més a més, una dona va relatar haver tingut un assetjador a causa d'un noi que es va obsessionar amb ella mentre estava exercint i la va començar a perseguir, com es mostra en la frase següent:

Hace seis meses, ahorita sí como que está quieto, pero porque cambié mis líneas, pero hace seis meses un chico de Galicia, bueno un chico no, era un hombre. Me llamaba todos los días y me buscaba por la agencia, venía a Barcelona. También, me estaba asustando que llegara al punto que yo estoy caminando y mirando hacia atrás pero yo dije "en serio", o sea, mira el nivel de acoso que yo recibí. Él sabe dónde permanezco yo. Voy por Plaza

Catalunya normal, salí de compras ese cómo él iba a estar detrás mío yo, o sea, hace cuánto estaba vigilándome o hace cuánto está atrás mío, qué hago, Dios. Yo cada vez que recibía un cliente, te lo juro, me daba miedo porque debe ser este loco y yo encerrada acá. (D7)

- **Violència associada al fet migratori**

Les dones se senten més discriminades per no tenir la seva situació administrativa regularitzada pel seu origen. De les quinze dones entrevistades, catorze mencionen que reben discriminació per ser migrants. Les violències que han mencionat inclouen persones que no els volen llogar habitacions o pisos, treballar i cobrar menys del que els hi correspon, o de vegades, no rebre els diners promesos. Per tant, condicions laborals abusives, amb molts prejudicis per part dels ocupadors, que sovint els fan treballar més hores per cobrar menys i les tracten malament. Esmenten que s'aprofiten de la seva condició com a persona sense una situació regularitzada i s'aprofiten pel fet que saben que no els denunciaran. A més a més, algunes han sentit comentaris com que han vingut a prendre'ls la feina i que se'n tornin cap al seu país. Com s'expressa en la frase de continuació, les dones migren per buscar oportunitats i les persones s'aprofiten de la seva desesperació per imposar condicions injustes.

Los trabajos que tenemos acá, sobre todo son de cuidar y limpieza, pero, claro, te llaman porque nadie va aguantar los tratos que recibimos ni el poco salario. Podrían hacerlo por agencia, pero no lo hacen. Cuando uno viene de allá, está dispuesto a aguantar lo que sea y no, se aprovechan. (D2)

- **Estigma associat al treball sexual**

Per una banda, les dones els hi costa molt explicar què fan en el seu entorn i se senten avergonyides pel que fan. Per això, se'ls hi dificulta explicar-ho obertament a les persones del seu entorn. Quatre dones entrevistades mai han revelat a ningú que són treballadores sexuals, a causa de la connotació negativa associada a aquesta activitat. Durant una entrevista, una d'elles parlava en veu baixa tot i ser les úniques a la sala, demostrant la vergonya i dificultat que senten en abordar aquest tema. Les dones van mencionar que només ho han comentat amb una o dues persones com a màxim. Dues dones van notar directament el rebuig social: una perquè treballava al carrer i rebia comentaris despectius, i l'altra, perquè oferint serveis "de luxe", sovint era observada amb desaprovació quan sopava amb els seus clients. Per altra banda, les dones han sentit estigma per part dels clients, que sovint assumeixen que poden tractar-les malament pel fet que exerceixen aquesta activitat o dient-les que són

“putes” i que és la seva feina. Un exemple de l'estigma seria el que expressa aquesta dona:

Es que a mí me da vergüenza incluso con mi familia, o sea, bueno, es que hay ese estigma y no es tan fácil de decir “yo soy trabajadora sexual”. O sea, y más cuando y me daba rabia y ahora llegan episodios donde me da rabia todavía porque no he hecho ese duelo porque es un proceso. Me machaco en el sentido de por qué no le diste más en buscar otras opciones, por qué no tocaste más puertas antes de, pero también digo como que yo toqué tantas. Te lo juro que toqué tantas puertas, pero tantas y me daba rabia, porque en los lugares donde iba, me decían “tienes hijos” y yo como que no tengo hijos. Me decían “ah, es que ayudamos a las personas que tengan hijos”. (D10)

5.1.2. Violència cultural

La segona categoria de la taula 1 és la violència cultural. En les entrevistes s'han identificat dues tipologies de situacions viscudes relacionades amb aquest tipus de violència. En primer lloc, la violència cultural s'ha associat amb els prejudicis racials que té la societat actual i que afecten aquestes dones. En segon lloc, també s'ha vinculat amb la violència pel seu origen ètnic.

- Prejudicis racials

Hi ha cinc dones de les quals es van entrevistar que són llegides com a persones negres i quatre d'elles han experimentat racisme a Espanya de diferents maneres. Aquestes formes de racisme inclouen la sexualització, dificultats per llogar un habitatge, la negació d'assessoria necessària i la imposició de condicions laborals dolentes. Aquestes situacions reflecteixen la discriminació interseccional a les quals estan sotmeses aquestes dones. A continuació hi ha comentari d'una dona que l'han sexualitzat per ser una persona llegida com a negra:

También, el ser negra acá lastimosamente no sé porque nos ven como objetos sexuales. Es súper fuerte. A veces me hago la interrogación de “por qué yo” o “qué me ven, tengo un letrero o algo”. Entonces, como que a veces toca, ¿sabes? como que a veces uno tiende a tener ciertas cualidades, hay personas que tienen cualidades o similitudes como piernas nalgonas y todo, o sea, voluptuosas y todo eso. Entonces como que uno se siente incómodo. Antes iba por la calle y habían chicos que me hablaban y yo me sentía súper mal y yo llegaba a la casa llorando y todo el rollo. (D10)

- Violència per l'origen

Hi ha vuit dones de les entrevistades que han experimentat discriminació a causa de la seva nacionalitat. És interessant esmentar que moltes d'aquestes dones no estan

segures si la discriminació és a causa de la seva nacionalitat o del fet de ser migrants, que és una violència que està relacionada entre si. Aquest tipus de discriminació sovint es manifesta en l'àmbit dels lloguers, les oportunitats laborals i la manca d'assessorament adequat, coincidint amb els tipus de violència associats a la migració. Un estereotip particular que es destaca és l'acusació infundada de venir a robar les parelles, com va experimentar aquesta dona:

Es que yo he escuchado también comentarios de que las colombianas venimos aquí por interés, a buscar a los chicos por interés o por papeles. No sé, siento que es como ese estigma. (D9)

5.1.3. Violència directa

D'acord amb Galtung, la violència directa està formada per tres tipus de violència: física, verbal i psicològica. En aquesta investigació s'ha trobat que les dones han patit els tres tipus de violència mentre es trobaven en contextos de prostitució i de tracta amb fins d'explotació sexual. La violència directa és molt comuna en els contextos de prostitució i encara s'agreuja més en els contextos de tracta amb fins d'explotació sexual.

- Violència física

En aquesta investigació, s'ha trobat que onze dones han afirmat haver rebut violència física mentre exercien el treball sexual. Moltes d'elles mencionen que els "clients" creuen que perquè paguen, poden fer el que vulguin o bé assumeixen que la dona ofereix un servei que elles no presten o es neguen a utilitzar condó o intenten que consumeixi drogues o, directament, les agreixen sexualment o les peguen. En un cas, una dona ha expressat que ha tingut por diverses vegades d'haver estat violada. Algunes han hagut de fer coses que no volien per necessitat econòmica, com mantenir relacions sexuals sense condó per poder pagar l'habitació a final de mes. A més a més, algunes dones afirmen que es troben en perill constantment, ja que mai saben quina persona pot entrar per la porta. Cap de les dones ha denunciat les agressions físiques per por de perdre els seus papers o que se'ls hi quedés una taca en el seu expedient. No obstant això, una d'elles ha trucat a la policia diverses vegades per clients violents i diu que ha estat tractada correctament. A continuació, hi ha un relat d'una dona que li van pegar i no ho va denunciar.

Llegó el momento en que hasta me llegaron a golpear. Me golpearon ejerciendo eso y cuando yo fui a una persona, a una de las chicas, después de estar golpeada y todo. Yo fui donde una de ellas y le conté lo que pasó. Lo único que me dijo fue no puedes ir a

demandar, no puedes ir al médico, no puedes hacer esto, no puede hacer nada; si me entiendes ya. Me pregunté “qué hago para dónde pego”, entonces llegar callada a la casa, bañarse y seguir por la misma y esperar que le pase todo. No hay ningún tipo de seguridad ni soporte entre nosotras. (D6)

- **Violència verbal**

Totes les dones entrevistades han relatat haver experimentat violència verbal, sigui per part dels clients o de les mateixes companyes amb les quals treballen o dels responsables dels pisos o clubs, coneguts com a “papis” o “mamis”. Aquestes agressions verbals es produeixen tant durant com després de l'acte sexual, destacant-se especialment quan les dones rebutgen oferir un servei específic o es neguen a fer alguna cosa. En aquests casos, els homes sovint recorren a insults i al tracte despectiu. En una situació particular, una dona va ser víctima d'insults per part d'un home que va visitar el club expressament per maltractar-la. Alguns exemples del que expressen les dones:

El trato, te dicen “perra, puta” y dices, a ver “yo soy una persona”. (D1)

No tiene sentido que quiera verte o pagar nomás para insultarlo a uno. (D5)

Los hombres. “Pero que no lo quieres hacer así si tú eres una puta, si tú eres una mala o yo que sé”. (D4)

- **Violències psicosocials**

Totes les dones han rebut violència psicològica, ja que, per poder sobreviure, han hagut de fer el treball sexual tot i no estar-hi d'acord. Durant les entrevistes, totes les dones fan èmfasi en la violència psicològica que han viscut perquè han estat maltractades tant pels clients com per les companyes amb les quals treballen, així com pels “papis” o “mamis”. Aquesta violència psicològica es manifesta en el maltractament i el xantatge per fer coses que no volen. Si es neguen, poden ser expulsades del local i quedar-se sense lloc on anar, o sentir la pressió de final de mes, quan necessiten desesperadament aconseguir diners. Aquí hi ha dos exemples de la situació viscuda:

De parte de las mamis y de los papis, de los que manejan sobre todo, el trato que no son nada corteses, el trato de que te toca o de malas o no es mi problema. De decirles “yo no quiero a este tipo” o de decirles “yo no hago esto” sino de malas y que si no haces, te vas. Espérate, que somos personas y que te estoy generando dinero y te estas quedando con la mitad de mi esfuerzo. (D7)

Violencia psicológica más que malos tratos, de hablarte mal, de hacer cosas que uno no quiere. A veces yo me siento triste porque, o sea, son cosas que realmente uno, no... Yo en mi caso no estoy porque me gusta, la verdad como les vuelvo a decir, yo estoy en esto por necesidad. Tengo la necesidad y estoy tratando de sobrevivir hasta en alguna oportunidad obtener los papeles y nada es bonito. (D11)

5.4.1 Conseqüències de la violència rebuda

Durant les entrevistes, s'han identificat diverses conseqüències, derivades de la violència experimentada i la percepció d'aquesta, que són crucials per comprendre millor l'experiència d'aquestes dones. Per tal de proporcionar una visió detallada, s'ha optat per dividir aquest apartat en tres situacions viscudes: conseqüències físiques, conseqüències psicològiques i la percepció de la violència rebuda.

- Conseqüències físiques

No s'han detectat moltes conseqüències físiques, però sí que es menciona un deteriorament i un desgast del cos com a resultat del treball sexual. Algunes dones expliquen que, després de llargues jornades de treball, han de fer descansos perquè és impossible aguantar molt de temps, treballant 24 hores en un pis i estant disponibles en qualsevol moment per atendre "clients". Una de les conseqüències físiques més freqüents és l'insomni, ja que hi ha quatre dones que esmenten que, per totes les situacions viscudes, els costa dormir i han de prendre pastilles per poder descansar. Una d'aquestes dones relata que li va sortir un quist a causa de l'estrès provocat per totes les situacions que viu. A més a més, hi ha casos en què les dones han rebut cops o han estat agredides sexualment. Aquestes agressions contribueixen encara més al seu deteriorament físic. A continuació, es presenten alguns exemples concrets de les conseqüències físiques destacades:

A mí me apareció un bulto de estrés, yo tengo que estar tranquila. (D13)

Yo no duermo por la noche. En el momento que entré en estado de depresión, no he podido dormir. (D3)

- Conseqüències psicològiques

Totes les dones han experimentat conseqüències psicològiques pel fet d'haver treballat com a treballadores sexuals, simplement perquè han exercit una feina que no volien fer. La pressió econòmica les ha empès a aquesta situació, i no se senten còmodes amb la seva feina. Cap d'elles estaria exercint aquesta feina si tingués els recursos econòmics necessaris per trobar una altra ocupació. Es pot observar que les

conseqüències psicològiques són especialment greus en les dones que han estat víctimes de tracta amb fins d'explotació sexual, a causa de la magnitud dels abusos soferts. Aquestes dones han necessitat seguiment psicològic, ja que han tingut depressió i/o ansietat. Per exemple, una dona va estar atrapada en una xarxa de tracta durant deu anys, amb totes les conseqüències psicològiques que això comporta. Quan se'ls va preguntar si exercir el treball sexual havia empitjorat la seva salut mental, totes, menys una, van respondre afirmativament. La dona que va dir que no l'havia afectat, tot i no tenir conseqüències psicològiques, va afirmar que no ho tornaria a fer mai més a la seva vida. Hi ha vuit dones que diuen que han tingut depressió durant o després de deixar el treball sexual. Aquestes dones estan per seguiment psicològic derivat, en un cas, per Serveis Social i la resta han estat derivades per El Lloc de la Dona per rebre suport psicològic.

També es va descobrir que quatre dones experimentaven sentiments de culpabilitat. En un cas, una dona se sentia culpable per haver intentat suïcidar-se. En un altre cas, els sentiments de culpabilitat provenien dels abusos sexuals que havia patit de petita. Una altra dona se sentia culpable per haver portat els seus fills a Catalunya i per la vida que tenien aquí, on no els podia proporcionar moltes coses, incloses les necessitats bàsiques en alguns moments. Finalment, una dona que havia estudiat treball social se sentia culpable per haver exercit el treball sexual i no haver intentat altres opcions abans de recórrer a aquesta. Sentia que havia fallat en no poder utilitzar el seu grau universitari o buscar altres alternatives. A continuació, hi ha el testimoni d'una dona que va ser víctima de tracta i, després, ha hagut d'exercir la prostitució per sobreviure:

Yo voy por la calle, a mí alguien me toca, sí, yo ya pienso que es que me van a llevar o que es que todavía lo siento. Que si alguien está mirando o alguien me está vigilando o me está persiguiendo todavía siento que no, no le tengo mucha confianza a las personas. Siempre estoy como desconfiando de esa, también esta persona era que está favor de mí o será que me está sacando información. (D5)

- **Percepció de la violència rebuda**

En certs casos, es detecta una normalització de la violència rebuda per part de les dones en contextos de prostitució. Aquest fenomen es manifesta en diverses situacions en què les dones expliquen viure situacions violentes sense percebre-les com a tals. La majoria de les dones entrevistades no consideren que la violència de gènere estigui present en el treball sexual. Per elles, si no han rebut violència per part de la parella, no la reconeixen com a tal. Per exemple, comentaris despectius que

reben pel carrer són considerats normals. Una dona fins i tot va expressar que "els homes són homes i són així", reflectint una acceptació de certs comportaments que perpetuen la violència. Algunes dones han normalitzat tant l'exposició a la violència mentre exerceixen el treball sexual que ho veuen com una part inherent de la feina, quan en realitat no hauria de ser així. Aquesta acceptació implica una normalització dels abusos i de les agressions que pateixen. En els casos de discriminació per la seva nacionalitat, moltes dones no li donen massa importància o no es mostren excessivament preocupades, ja que ho consideren com a simples comentaris que poden ignorar o evitar buscant alternatives. A continuació, es presenten exemples de la normalització de certs comportaments en el treball sexual:

Eso es el día a día, que te digan cosas feas y te traten mal. O sea, lo veo como que es el día a día, que uno no se siente bien ni nada. Pues es lo que hay, porque es lo que hay que hacer y es lo que hacemos. Entonces como eso se vive constantemente. (D13)

5.2 Resiliència

Aquest apartat, com ja s'ha esmentat anteriorment, recull els factors protectors que s'han detectat a les entrevistes. No segueix cap model teòric específic, ja que les categories han emergit de les informacions proporcionades per les dones. Tot i això, com veurem més endavant, aquestes categories es poden vincular fàcilment a la proposta de Vanistandael. Aquest apartat està compost per set factors protectors.

5.2.1 Lloc segur

Aquest bloc fa referència al suport que les dones entrevistades reben de diverses entitats. Totes elles diuen que se senten sostingudes per les entitats, especialment mencionen el Lloc de la Dona, tot i que també esmenten d'altres. Quan se'ls pregunta si hi ha algun lloc on se senten còmodes i poden parlar de les situacions difícils que viuen, les dones esmenten aquestes entitats com a fonts de suport emocional. Expliquen com aquestes organitzacions les han ajudat a superar reptes emocionals i a sentir-se acompanyades, ja que els permet desconnectar de les situacions que viuen. Moltes d'elles han expressat que venir al Lloc de la Dona les ha fet sentir millor, pel fet que han pogut conèixer altres persones que viuen situacions semblants, cosa que les ajuda a tirar endavant. Concretament, cinc dones han mencionat que se senten especialment soles a Catalunya perquè no tenen cap xarxa de suport fora de les entitats. Per a elles, les professionals del Lloc de la Dona constitueixen la seva única xarxa de suport. Un exemple és la frase que hi ha a continuació:

A mí El Lloc de la Dona me ha ayudado muchísimo. Yo, cuando empecé aquí, estaba deprimida y el Lloc fue mi escape. A mí, este sitio es una burbuja. No saben el alcance o, al menos para mí, el impacto de lo que hacen en cada una de las personas. (D2)

5.2.2 Xarxa de suport

He separat el bloc de xarxa de suport i de lloc segur, ja que considero que és diferent el suport que reps per part dels professionals del que reps d'un familiar o un amic. El suport que reps d'una persona no professional és un suport on hi ha un vincle més íntim. En canvi, un vincle professional et proporcionarà més eines per resoldre les teves necessitats, però és una relació que ha de tenir un final i no pot arribar a ser una amistat. Les professionals han de marcar els límits i no estan disponibles les 24 hores del dia.

Totes les dones tenen una xarxa de suport, menys tres que se senten soles perquè no tenen ningú a qui explicar com se senten ni al seu país d'origen ni a Catalunya. Normalment, aquesta xarxa de suport està formada per una o dues persones, no solen ser més, perquè no hi ha tanta gent que realment entengui el que estan vivint i que conegui la seva feina. A més a més, hi ha quatre dones que mai han explicat a ningú que són o han estat treballadores sexuals, ja que no ho volen explicar. La xarxa de suport per a la majoria de les dones forma part de la seva família ja sigui la seva filla, mare, pare o germana. En dos casos són amigues les que els ofereixen aquesta mena de suport. Aquestes relacions íntimes proporcionen un suport emocional profund i continu, que és fonamental per a la seva salut mental i benestar. Un exemple de suport seria el següent:

Sí, en este caso de pronto mi compañera con la que normalmente estoy, ¿vale? Y tal vez mi papá digamos, es una gran persona, que yo creo que es la primera persona que sabe todo, tengo esa gran libertad y esa confianza con mi padre de hablar todo muy abiertamente. Él se preocupa, pero, como soy adulta, no me dice nada. Me dice: no lo hagas, no me gusta, pero entiende que no puedo vivir. (D7)

5.2.3 Càrregues familiars

Les dones que tenen fills, fins i tot si aquests ja són majors d'edat, però tenen problemes econòmics o no, troben en ells la motivació per continuar treballant i superar les dificultats. Tot i que elles mateixes no tinguin massa diners, el desig d'ajudar els seus fills econòmicament és un motor important. Aquesta càrrega és més present quan els fills viuen a Barcelona i són menors d'edat, ja que han de suplir les seves necessitats bàsiques. Algunes dones tenen els fills fora del país i els envien

diners, tot i que aquesta ajuda és diferent i comporta més despeses perquè han de pagar el canvi de moneda. També les motiva a continuar endavant, amb l'esperança de tornar a veure els seus fills algun dia. De les dones entrevistades, nou ajuden els seus fills econòmicament. Només una dona té un fill i no l'ajuda econòmicament, perquè no té dificultats econòmiques. La resta no tenen càrregues familiars perquè no han tingut fills. A continuació hi ha exemple:

Mis hijos. Es como mi motivación; el menor porque económicamente no lo está pasando bien. Le envié dinero pero, a veces, no puedo. Bastante complicado. Él está viviendo con la novia y la mamá de la novia, pero si no estaría solo allá. Con el papá ya no vive y la compañía de él es la novia y la suegra. (D12)

5.2.4 Autoestima i autoconcepte

El concepte d'autoestima i d'autoconcepte estan íntimament lligats, però els he esmentat separatament per destacar les seves diferències. L'autoestima és la capacitat que tens per estimar-te a tu mateixa i, a partir d'aquí, estimar els altres. En canvi, l'autoconcepte és la manera de visibilitzar-te a tu mateixa positivament i veure's amb competències per afrontar la vida i estar segura que continuaràs endavant i aconseguiràs els seus propòsits. Per aquest motiu considero que és important diferenciar i tenir en compte els dos conceptes.

En la relació a l'autoestima, excepte una dona, totes consideren que tenen una bona autoestima. Aquesta dona en particular havia patit violència de gènere per part del seu marit, cosa que li havia fet baixar una mica l'autoestima. A més a més, n'hi ha algunes que esmenten que tenen molta autoestima i que s'aprecien a elles mateixes. Pel que fa a l'autoconcepte, 12 dones se senten segures de si mateixes per afrontar qualsevol situació i es veuen amb competències per continuar treballant i buscar altres feines. Esmenten que no es quedaran estancades en el treball sexual, ja que confien en les seves capacitats per treballar en altres àmbits. Quan se'ls va preguntar què les feia sentir segures, van respondre que eren elles mateixes, la seva manera de veure la vida i la manera de pensar. Per tant, són dones que confien en elles mateixes, tenen confiança i se senten segures. Algunes dones van expressar el següent:

Bastante [autoestima]. Tener esos recursos, no hay que perderlo jamás porque en los momentos difíciles es lo que te ayuda. Cuando tú pierdes la autoestima, es lo que más te va ayudar a hundirte. Cuando estás clara y no dejas que tú autoestima se baje, es lo que te ayuda a mantenerte. Yo he estado muy sola, y tener autoestima me ha ayudado. (D3)

Yo me siento segura de mí de que soy capaz de lograr lo que yo quiera, o sea, soy una persona muy resolutiva. Para bien o para mal, yo resuelvo y sí me siento segura de mí misma. Yo sé que yo voy a lograr todo lo que yo me proponga. (D2)

5.2.5 Satisfacció personal

Totes les dones menys tres dones se senten satisfetes amb elles mateixes i/o amb la vida que han tingut. Tot i haver viscut situacions molt complicades i encara està vivint situacions de risc, on preval la supervivència i no la qualitat de vida, dotze dones van dir que estaven molt satisfetes amb les seves vides i fins on havien arribat. Esmentaven que no havien tingut situacions fàcils, però que estan satisfetes. En el cas de les tres dones que no, en primer lloc, una té sentiments de culpabilitat per haver exercit el treball sexual i hi ha dies que sí que està satisfeta i altres que no. En segon lloc, una dona va estar molts anys en la xarxa de tracta amb fins d'exploració sexual, sent que se li n'ha anat la vida i no està satisfeta amb la vida que ha tingut, sobretot per la xarxa on havia estat. En tercer lloc, una dona deia que no estava satisfeta perquè encara no tenia cap necessitat bàsica assegurada i quan tingués una estabilitat, estaria satisfeta.

Me siento segura y estoy satisfecha de lo que he logrado, de todo lo que he aprendido. Hasta ahora sí, con altas y bajas, todo, porque eso te fortalece, te hace ver la vida de una forma más crítica. (D1)

5.2.6 Espiritualitat

En el cas de l'espiritualitat, hi ha vuit dones que creen en Déu i que senten que les acompanya en el seu dia a dia. Aquest acompanyament que senten, fa que se sentin protegides per Déu i se sentin segures. També, les dones que creuen en Déu senten que una de les seves prioritats és aquest i confien que les protegeix. Hi ha dues dones que senten aquesta fe des d'un vessant diferent, en el sentit de l'exigència, esperen que Déu les ajudi. En un cas és una de les dues dones que ha sigut víctima de tracta amb fins d'exploració sexual, diu que Déu li haurà de donar algun dia alguna cosa per totes les situacions que ha viscut. En l'altre cas, creu en Déu, però quan no l'ajuda a superar les dificultats que ha viscut a la seva vida, perd la fe i quan Déu l'ajuda, torna la fe. Les altres cinc dones no hi creuen o no ho han considerat rellevant esmentar-ho durant l'entrevista. Una dona explica el següent:

Dios, porque yo siento de que Dios me acompaña, porque gracias a él estoy acá. Pues nada, creo que él me ha abierto muchas puertas, y pido a Dios todos los días de que me de fuerzas. Gracias a él también es que trato de sobresalir adelante. (D11)

5.2.7 Humor

Durant les entrevistes no es va plantejar explícitament la pregunta sobre si consideraven que l'humor els hi era útil per la seva resiliència. No obstant això, es va observar que les dones feien bromes durant les entrevistes i que es podien riure d'elles mateixes. Això suggereix que tenir un sentit de l'humor pot ser beneficiós per afrontar les dificultats i mantenir una actitud positiva. No obstant això, hi ha parts de les seves històries que són molt recents i complicades, i per tant no es poden fer bromes perquè són records dolorosos o massa recents. Això pot complicar l'ús d'aquest recurs. A més a més, es va observar que les dones utilitzen els diferents espais del Lloc de la Dona per riure i passar-ho bé, suggerint que l'humor pot ser una font de suport emocional i benestar en el seu procés de resiliència.

Aquí sí me siento libre de ser yo y me siento feliz, porque ahora me distraigo, estoy aprendiendo. Soy riéndome, intercambiando palabras, intercambiando conocimiento. (D9)

5.2.8 Sentit de la vida/Confiança en la vida

En aquest apartat cal remarcar dos conceptes clau, per una banda, el sentit de la vida i per l'altra, la confiança en la vida. Encara que estan relacionats, tenen matisos que és important destacar. Trobar el sentit de la vida implica descobrir propòsits i direccions significatives, mentre que la confiança en la vida és una actitud positiva que creu que les coses milloraran i que es pot superar les dificultats. Tot i que aquests dos conceptes estan interrelacionats, és crucial diferenciar-los per comprendre millor la resiliència de les dones entrevistades. La majoria de les dones expressen una confiança en la vida i en el seu destí. Creuen que, malgrat les adversitats, les coses acabaran millorant. Aquesta confiança en la vida els dona la força per continuar endavant i enfrontar els reptes que es presenten. Totes les dones tenen metes cap al futur i saben cap a on es dirigeixen. És clar per a elles el que volen aconseguir i desitgen estabilitzar les seves vides. Aquesta estabilitat pot prendre diverses formes, com ara tenir un lloc propi per viure o una feina estable que els proporcioni seguretat econòmica. La majoria de les dones expressen el desig de regularitzar la seva situació administrativa i trobar una ocupació que els proporcioni la tan anhelada estabilitat. Un exemple de les seves aspiracions futures seria:

Eso, un trocito de tierra. Quiero tranquilidad. Me gustaría tanto vivir sola y no hijas, nadie. Ahora vivo en comunidad, con una familia paquistaní. (D14)

6. Discussió de resultats

A continuació, s'analitzen els resultats obtinguts en les entrevistes realitzades i es comparen amb la informació recollida en el marc teòric. Per abordar aquest apartat, es farà servir les dues taules de l'apartat de resultats (veure taula 1 i taula 2). A mesura que s'avanci en l'anàlisi, es reflectirà tot el que s'ha trobat a la investigació en comparació amb el marc teòric.

6.1. Violència

Aquest apartat s'analitzarà la violència que reben les dones entrevistades, per abordar la informació extreta en el cas de la violència es farà una visió global de les categories de la taula 1, que són la violència estructural, la violència cultural, la violència directa i les conseqüències de la violència rebuda.

6.1.1 Violència estructural

Com s'ha observat en l'apartat de resultats, la violència estructural té un gran impacte en les dones. Les violències trobades en aquesta investigació coincideixen amb les esmentades per Zapata (2020) i Meneses i García (2023).

Zapata (2020) exposa que les dones que accedeixen a la prostitució no tenen recursos econòmics i han de cobrir les seves necessitats. S'ha detectat que totes les dones entrevistades han treballat com a treballadores sexuals perquè no tenien altres recursos per sobreviure. Això està relacionat amb la feminització de la pobresa, ja que les dones sense estabilitat econòmica recorren a aquesta feina, una opció que cap home en la mateixa situació faria. A més a més, Zapata (2020) argumenta que la prostitució no és una feina comparable amb cap altra, i socialment es percep com una dominació del cos de la dona. Les dones entrevistades no volen tornar a exercir aquesta feina perquè suposa una degradació del cos i de la salut mental i, en alguns casos, la consideren humiliant. Això indica que l'ingrés a la prostitució es deu a un sistema que no ofereix oportunitats a les persones que migren i les obliga a treballar en feines precàries, incloent-hi el treball sexual.

Meneses i García (2023) afegeixen que la violència estructural està present en el treball sexual i és una forma de violència que afecta tots els àmbits socials i no es poden erradicar les estructures socials que la generen. Destaquen factors com la situació econòmica, de gènere, l'estigma social, les lleis que criminalitzen la prostitució i les lleis migratòries. En aquesta investigació s'han detectat totes les discriminacions, menys les lleis que criminalitzen la prostitució, ja que la majoria de les dones fa menys de tres anys que estan aquí i les restriccions que van fer que la prostitució es

traslladés cap a llocs tancats (com són els pisos i els clubs) van començar el 2012. La dona més gran entrevistada, que ha exercit al carrer, va esmentar que ha notat un canvi en la prostitució cap a espais tancats, que ja no era com abans. També, aquestes autores afirmen que la presència d'un proxeneta augmenta la violència; en aquesta investigació, no s'ha entrevistat cap dona que tingués un proxeneta. Per tant, no es pot confirmar aquesta informació.

Pel que fa a la violència institucional, Roda (2020) se centra en la discriminació en l'àmbit sanitari i en el sistema de protecció de menors, que són més exigents amb les mares que fan el treball sexual que amb la resta. Tot i que aquesta investigació no ha trobat evidència d'aquestes violències, s'han detectat abusos per part de l'UTEH, els Serveis Socials i el SAS. Les dones van notar un procés violent amb l'UTEH, ja que per identificar-se com a víctimes de tracta han de recordar detalls dolorosos, donar noms, dates, detalls específics de totes les situacions viscudes... la qual cosa les revictimitza. Com és el cas de la D5 que ha abandonat el procés de l'UTEH, perquè no vol recordar i prefereix trobar una altra alternativa per regularitzar la seva situació. Aquestes situacions requereixen sensibilització i humanització per evitar afegir més patiment a les víctimes. En el cas de Serveis Socials i el SAS, les professionals van incitar a algunes dones a continuar treballant, probablement per la manca de recursos dels serveis per donar resposta a les seves necessitats.

La violència de gènere és una de les formes menys associades al treball sexual per les dones entrevistades. Les dones que volen exercir el treball sexual lliurement busquen condicions dignes, com escollir els clients i les condicions dels serveis. No obstant això, moltes no tenen aquesta opció i són deshumanitzades pels clients. Aquesta deshumanització contribueix a una cultura de violència de gènere, on les dones són vistes com a objectes sexuals disponibles per a l'ús i l'abús. La societat patriarcal limita les opcions laborals de les dones, especialment les migrants, cap a feines com la neteja, la cura de persones grans o el treball sexual. Aquestes limitacions laborals són una manifestació del control patriarcal sobre les vides i cossos de les dones. Tot i que moltes volen deixar el treball sexual, la manca de recursos suficients les manté atrapades en un cicle de violència i explotació. És important sensibilitzar sobre les diverses formes de violència de gènere que es manifesten en les seves vides quotidianes.

Pel que fa a la violència associada al fet migratori, Meneses i García (2023) assenyalen que les lleis migratòries provoquen discriminació per a les persones

migrants. Les dones que busquen oportunitats als seus països d'origen es troben aquí sense oportunitats i soles. La manca d'oportunitats reals les obliga a buscar feines en l'economia submergida, sovint en condicions de precarietat, perquè no poden regularitzar-se fins que no estiguin dos o tres anys mínim al país per començar a tramitar els papers, com es va veure en el marc teòric. A més a més, no tenir la situació regularitzada les fa més vulnerables i amb por de ser deportades. Meneses i García (2023) també esmenten la violència durant el trasllat, un cas reflectit en aquesta investigació amb una dona que va patir violència mentre viatjava cap a Espanya. Moltes encara deuen diners del seu procés migratori.

Pel que fa a l'estigma, les dones senten que no poden tractar obertament el tema del treball sexual. Tot i això, algunes dones s'han resignat a aquest estigma, ja que reben tantes violències diferents que algunes d'aquestes violències esdevenen menys rellevants, com és el cas de l'estigma. Elles no perceben la magnitud de l'estigma, però no expliquen obertament que són treballadores sexuals per la connotació negativa que hi ha i que no se senten orgulloses. En contra, Ezquerria i Venceslao (2020) esmenten que un dels elements més discriminants del treball sexual és l'estigma, i això demostra que senten vergonya en exercir aquesta professió i no ho expliquen a ningú per por de ser jutjades. També, afirmen que l'estigma social provoca violència institucional per part de les forces policials, el sistema judicial i els serveis d'atenció social. Per part de la policia, moltes se senten desconfiades perquè no tenen la seva situació regularitzada. Hi ha dues dones que han interactuat amb la policia quan es trobaven en perill fent el treball sexual i, encara que mai s'han atrevit a denunciar, diuen que les han tractat correctament. La violència institucional que reben o que podrien rebre pot estar influenciada per l'estigma que hi ha a la nostra societat avui dia sobre la prostitució, afectant inconscientment les treballadores i fent que les obliguin a continuar i a jutjar per la feina que fan, tot i estar rebent tantes violències.

6.1.2 Violència cultural

La violència cultural no es va abordar en el marc teòric, però en aquesta investigació s'han identificat dues tipologies: els prejudicis racials i la discriminació associada a l'origen.

És evident que les dones sovint no tenen clar si la discriminació que pateixen és pel seu origen o pel fet de ser migrants. A més a més, els tipus de violència que reben per ser discriminada pel teu origen o per ser migrant són els mateixos, com no la dificultat afegida a l'accés a l'habitatge, no trobar feines dignes o pagar menys per la mateixa

feina i no donar-los un bon assessorament. Aquesta ambigüitat subratlla la importància d'adoptar una perspectiva interseccional, ja que les violències es multipliquen quan se sumen diferents eixos d'opressió. Les persones discriminades pel seu origen també ho són pel fet de ser migrants i, si són percebudes com a persones negres, pateixen un tercer eix d'opressió. El racisme que viuen augmenta quan no tenen la seva situació administrativa regularitzada, exemplificant clarament la interseccionalitat. Així, aquestes dones no només pateixen pel fet de ser migrants, sinó també pel racisme, fet que les exposa a una major discriminació i vulnerabilitat. En aquest context, les dones reben molta més violència.

Cal remarcar que les cinc dones percebudes com a persones negres han patit discriminació pel seu color de pell. Això posa de manifest la necessitat urgent de reconèixer i abordar els múltiples eixos de discriminació i violència que travessen les vides de les dones en contextos de prostitució i tracta amb fins d'explotació sexual.

Encara que el marc teòric no tractava directament la violència cultural, s'abordava les experiències de les dones migrades, cosa que està estretament relacionada. Així, és essencial reconèixer i comprendre la intersecció entre racisme, discriminació per origen i estat migratori per poder oferir una resposta més completa i efectiva a les necessitats d'aquestes dones. Cal remarcar que les dones no donaven massa importància a la discriminació associada a l'origen, ja que moltes d'elles patien altres discriminacions molt més fortes, com ara en la feina de treballadores sexuals o pel fet de ser migrades.

6.1.3 Violència directa

En aquesta investigació s'han identificat tres tipus de violència directa: la física, la verbal i la psicosocial. S'ha observat que la gran majoria de dones han patit alguna forma de violència directa. Com es va veure en el marc teòric, Meneses i García (2023) destaquen que les violències que pateixen les dones depenen de les condicions en què exerceixen la prostitució, les quals determinen els seus nivells de privilegi i exposició a la violència, cosa que confirma la investigació.

Una dona va relatar que mai havia patit una agressió física perquè es buscava els clients ella mateixa a través d'internet i no freqüentava ni clubs ni pisos. L'exercici d'aquesta feina en molts casos esdevé abusi i insegur, ja que és una activitat no regulada, cosa que dificulta la denúncia de les agressions. Davant la constant inseguretats de no saber qui es trobaran darrere de la porta, les dones desenvolupen

mecanismes per identificar possibles clients violents o situacions de risc. Una dona va explicar que, quan entrava en un hotel, sempre anava al lavabo i analitzava la porta, per veure si podria sortir ràpidament si calgués o si el lavabo es podia tancar. Com s'ha observat i es va dir en el marc teòric, no totes han patit violència física, però la gran majoria sí. Aquestes violències inclouen negociar els preus, trencar els pactes preestablerts, treure el preservatiu sense consentiment i incitar a consumir drogues.

Pel que fa a la violència verbal, totes les dones han patit aquest tipus de violència. En el marc teòric no es va abordar específicament la violència verbal, ja que la informació recollida es va centrar més en les accions dels clients que obligaven les dones a fer coses en contra de la seva voluntat, com no utilitzar preservatius o trencar els pactes establerts. Les males paraules i els insults tenen un impacte profund en la seva salut mental.

La violència psicològica és la que té més impacte en les dones i sovint està implícita en els altres dos tipus de violència. Quan una dona rep una agressió física o verbal, gairebé sempre hi ha també un component psicològic. El maltractament que reben, les males paraules, el mal tracte i el fet d'haver d'estar amb persones amb qui no volen estar per obtenir uns diners que moltes vegades són insuficients per viure bé, tot això contribueix a la violència psicològica que pateixen. La violència psicològica la reben tant dels clients com dels propietaris o de les companyes. Els propietaris les obliguen a treballar sense gairebé poder descansar i estar amb homes que elles rebutgen, però han de fer-ho sota l'amenaça de ser expulsades. Això crea un ambient violent, on no es poden fiar les unes de les altres.

En el marc teòric es va esmentar la desconfiança cap a la policia a causa de les lleis migratòries actuals. Això és cert, en part, perquè les dones diuen que anirien a la policia perquè coneixen altres dones que les han tractat bé. No obstant això, no volen presentar denúncies per por a les conseqüències que això podria tenir en la regularització de la seva situació administrativa.

En el cas de la tracta amb fins d'explotació sexual, la violència que reben físicament, verbalment i psicològicament és molt més gran, perquè tenen molt poc control de les situacions i de les seves vides.

En resum, les dones en situació de prostitució i de tracta amb fins d'explotació sexual a Catalunya pateixen diversos tipus de violència directa: física, verbal i psicosocial. La majoria d'elles han experimentat algun tipus de violència, sent la psicològica la més devastadora per l'impacte durador que té. Les condicions en què treballen determinen

la seva exposició a aquestes violències, i la manca de regulació fa que siguin especialment vulnerables. A més a més, la desconfiança cap a la policia, alimentada per les lleis migratòries, impedeix que aquestes dones denunciïn les agressions. Aquesta realitat subratlla la necessitat urgent de polítiques i mesures que protegeixin i donin suport a aquestes dones, reduint la seva vulnerabilitat i oferint alternatives segures i dignes.

6.1.4. Conseqüències de la violència rebuda

En el marc teòric es van identificar conseqüències tant físiques com psicològiques del treball sexual. En aquesta investigació, però, s'ha observat que les conseqüències físiques són menys freqüents del que s'esmenta en el marc teòric. Les dones entrevistades han reportat principalment deteriorament del cos, quists per l'estrès i insomni. La majoria d'elles són conscients del risc de contraure malalties de transmissió sexual i es fan proves amb regularitat per prevenir-les.

Les conseqüències psicològiques del treball sexual han tingut un impacte més rellevant. Totes les dones, menys una, han assegurat que la seva salut mental ha empitjorat a causa del treball sexual. L'impacte és major en les víctimes de tracta amb fins d'explotació sexual, que han experimentat depressió i ansietat recurrents. Un cas particular suggereix estrès posttraumàtic, ja que una dona encara té dificultats per confiar en les persones i tem que la separin de la seva família.

Seguint la línia de Meneses i García, les dones en contextos de prostitució pateixen depressió, ansietat i estrès posttraumàtic. Vuit dones entrevistades han tingut depressió i se les ha derivat a un psicòleg. Menéndez (2012) explica que la prostitució afecta negativament la percepció que tenen de si mateixes, reduint la seva autoestima, autonomia i autoimatge personal. En aquest cas, però, no es pot afirmar aquesta informació, ja que totes les dones entrevistades, menys una, han dit que creuen tenir autoestima. Menéndez (2020) també assenyala que l'estrès i la desconfiança, la falta d'expectatives i la pèrdua del ritme social contribueixen a l'exclusió d'aquestes dones. Les dones entrevistades tenen poca vida social, però normalment es vinculen a entitats i la seva vida social es redueix a l'oci que fan en aquests espais. Aquestes gairebé no tenen vida social, perquè estan en un context de supervivència que no els hi permet estar tranquil·les per tenir vida social. Tot i això, tenen metes clares i saben cap on volen anar.

Roda (2020) afirma que les dones viuen en estrès constant i són víctimes de diverses formes de violència. En aquesta investigació, s'ha detectat que les dones viuen amb

un estrès diari per la manca d'ingressos econòmics fixos i la necessitat de sobreviure. Se senten inquietes per no saber com pagaran l'habitació o el menjar cada mes. També experimenten sentiments de vergonya, frustració, culpabilitat i manca de comprensió. Es senten soles per afrontar les seves situacions i no hi ha cap sistema que les ajudi. Roda (2020) també afirma que no se senten satisfetes amb el seu entorn social i que les expectatives de canvi són reduïdes. En aquesta investigació, s'ha vist que tenen poca vida social perquè estan ocupades sobrevivint i no tenen temps per dedicar-se a la vida social i no que no estiguin satisfetes amb el seu entorn social. La seva vida social es redueix a les classes que reben per part del Lloc de la Dona i a les amigues que tenen, tot i que són poques. Malgrat això, tenen confiança en si mateixes i estan motivades per continuar endavant.

Per tant, les conseqüències del treball sexual, tant físiques com psicològiques, tenen un impacte significatiu en la vida de les dones. Mentre que les conseqüències físiques són menys freqüents, les conseqüències psicològiques són profundes i devastadores. Les dones pateixen depressió, ansietat i estrès posttraumàtic, a més d'estrès constant per la manca de seguretat econòmica. No obstant això, moltes d'elles tenen metes clares i confien en la seva capacitat per superar les dificultats.

6.2 Resiliència

Per analitzar la resiliència de les dones entrevistades, se seguirà el model de Vanistandael. D'aquesta manera, s'agruparan els vuit factors de resiliència obtinguts en els resultats de la investigació (que, quan sigui necessari, apareixeran entre parèntesis) amb els cinc factors que proposa Vanistandael.

6.2.1. Suport social (lloc segur, xarxa de suport i càrregues familiars)

En el marc teòric s'ha explicat que les dones necessiten un suport social per poder tirar endavant, ja que aquest suport les motiva i les fa sentir estimades. Aquest suport social és fonamental per al seu benestar emocional i psicològic. Meléndez (2012) va trobar que els factors afectius, és a dir, tenir persones significatives a prop que proporcionin vincles segurs, són un dels factors protectors més importants per a aquestes dones. En aquesta investigació, s'ha trobat que la xarxa de suport d'aquestes dones és reduïda, ja que no solen tenir vida social a Catalunya i estan molt lluny del seu país d'origen. Hi ha dones que se senten soles i el seu únic suport són les entitats com El Lloc de la Dona. Algunes dones van dir que estan sobrevivint, i per això, no fan res més que buscar feines i cuidar els seus fills. Reclamen que volen estar bé, estar

tranquil·les i donar una vida millor als seus fills i a elles mateixes, ja que ara no estan vivint plenament. No tenen activitats d'oci, només participen en cursos de formació i es troben amb altres dones en aquests espais. Algunes esmenten que venir a El Lloc de la Dona els permet desconnectar i tenir un espai per parlar d'elles mateixes.

En l'apartat de resultats, es van analitzar dues fonts de suport social: el lloc segur i la xarxa de suport. Per una banda, el lloc segur, espais com El Lloc de la Dona proporcionen un clima de calma i seguretat que moltes d'aquestes dones no poden trobar en altres llocs. A casa seva, normalment viuen en una habitació i, molts cops, no saben ni amb qui conviuen, cosa que impedeix que puguin estar tranquil·les. Els professionals que les acompanyen esdevenen vincles significatius, proporcionant escolta i suport emocional. Per l'altra, la xarxa de suport està relacionada amb les càrregues familiars. La xarxa de suport habitualment prové de la família, a excepció de dos casos en què són els amics. Les càrregues familiars fan que les dones que tenen fills els considerin la seva principal motivació i les ajuden a tirar endavant. Algunes dones tenen fills grans amb qui poden parlar de més varietat de temes, mentre que altres tenen fills petits i han d'estar constantment pendents d'ells, cosa que els provoca més estrès, però també les mobilitza a buscar feina o aconseguir diners. Totes les dones que són mares afirmen que els seus fills ho són tot i que continuen endavant per ells i per elles.

Les quatre dones que se senten soles tenen vincles significatius només amb els professionals que les acompanyen. Poder tenir diversos professionals amb els quals poden abordar totes les problemàtiques que tenen, les fan sentir escoltades i sostingudes.

Per tant, les dones entrevistades en situació de prostitució a Catalunya tenen una xarxa de suport social molt limitada, sovint restringida a les entitats que les atenen. Tot i que els seus fills són una gran motivació per a elles, l'estrès de cuidar-los sense suport addicional pot ser aclaparador. Espais com El Lloc de la Dona són essencials perquè proporcionen un entorn segur i suport emocional. No obstant això, és essencial proporcionar un suport social més ampli i significatiu per ajudar aquestes dones a superar les dificultats i millorar la seva qualitat de vida.

6.2.2. L'autoestima (satisfacció personal)

L'autoestima és la capacitat de creure's digne de ser estimada i, així, aprendre a estimar a les altres persones. En aquesta investigació, s'han identificat tres conceptes

que es poden relacionar amb l'autoestima del que parla Vanistandael. En primer lloc, l'autoestima en si mateixa, ja que totes les dones, excepte una, es consideren que en tenen molta, que se saben valorar i estimar-se a si mateixes. En segon lloc, dotze dones tenen un concepte positiu de si mateixes, la qual cosa està molt vinculada amb l'autoestima, ja que es perceben com persones amb habilitats per afrontar els reptes de la seva vida. Finalment, la satisfacció personal, on totes les dones, excepte tres, senten orgull del que han aconseguit, malgrat les dificultats viscudes. Perceben que penedir-se del que han fet no serveix de res i que han de continuar endavant.

Segons Meléndez (2012), els factors verbals són responsables de construir la identitat de la persona. Canviar la manera com ens parlem a nosaltres mateixos o als altres, transforma la nostra manera de veure el món i de relacionar-nos. Tot i que hi ha dies bons i dolents, com és normal, la majoria de les dones es parlen amb positivisme i convenciment de què fan i senten.

6.2.3. Competències o habilitats personals (autoconcepte)

Les competències o habilitats personals es refereixen al que una persona reconeix i valora com a capacitats personals. Normalment, aquestes competències estan vinculades a les habilitats socials i a la capacitat d'afrontar la vida de manera efectiva. Encara que en les entrevistes no es va abordar explícitament aquest aspecte, les mateixes dones van expressar sentir-se segures de si mateixes i confiades en els seus propis recursos per fer front a les dificultats.

Dins del marc teòric, Alomar i Plasencia (2014) destaquen que les dones en contextos de prostitució sovint es distingeixen per la seva positivitat i tenacitat. Són dones amb iniciativa pròpia i amb objectius clars, com ajudar les seves famílies o millorar la seva situació personal. Generalment, mostren una gran confiança en elles mateixes i adopten una actitud positiva envers el futur. Aquestes dones tenen la determinació de canviar les seves circumstàncies i demostrar la seva valentia en el seu dia a dia.

6.2.4. Sentit a la vida (espiritualitat i confiança en la vida)

El sentit de la vida està compost per tres conceptes de l'apartat de resultats: el sentit de la vida, l'espiritualitat i la confiança en la vida. En el marc teòric es va definir el sentit de la vida com la capacitat de donar sentit al qual no té sentit del patiment humà, trobar sentit al perquè passen les coses i crear objectius per continuar endavant. Totes les dones tenen metes a la seva vida, que les motiven a continuar endavant, la majoria tenen a veure amb aconseguir una estabilitat o una feina que els proporcioni

estabilitat. Com es va mencionar al marc teòric, Meléndez (2012) va remarcar en la importància de veure's triomfants en les seves situacions i que elles mateixes se centrin en les seves capacitats. Com s'ha esmentat, es veuen capaces de fer front a la vida i en els seus objectius es veuen triomfants i sortint de les seves situacions actuals.

L'espiritualitat també acompanya les seves vides i senten que les guia. A vegades, deixen en mans de Déu la seva vida, en el sentit que diuen que, si és la voluntat de Déu, jo sortiré d'aquí. Hi ha dones per a les quals les plegaries formen part del seu dia i la seva fe fa que elles estiguin en el moment que estan, ja que, si no fos per Déu, elles senten que no estarien aquí. Per tant, l'espiritualitat és un factor important per a elles.

Per acabar, confien en la vida, senten que, si ha de ser, serà, senten que els hi espera alguna cosa més en aquesta vida que la vida que tenen. Confien plenament en el fet que la vida els guiarà per aconseguir el que volen.

6.2.5. L'humor

L'humor en el marc teòric es defineix com separar del que realment és fonamental del que no ho és, aprendre a relativitzar el que és banal. L'humor et dona energia per tirar endavant.

L'humor no es va preguntar en les entrevistes si les havia ajudat, però hi va haver un parell de dones que elles mateixes van mencionar que anar al Lloc de la Dona, parlar i riure, les feia desconnectar de la seva realitat. Com ja s'ha esmentat, durant les entrevistes les dones feien bromes i es podrien riure obertament de certes situacions. S'ha d'esmentar que les dones en contextos de tracta amb fins d'explotació sexual no van riure tant durant les entrevistes, però elles eren les que valoraven més poder tenir espais per poder riure. Segurament, perquè són dones que no deuen riure molt i els hi deu costar fer bromes. Cal remarcar que hi ha certes situacions de les quals no podran riure i hi ha dones que tenen personalitats que riuen molt i fan més broma i hi ha altres que els hi costa més, perquè són temes delicats.

7. Conclusions

En aquesta secció, revisarem els objectius proposats a la investigació i enumerarem les principals aportacions de la recerca.

Els objectius es van dividir en dos grans blocs, que són la violència i la resiliència. Pel que fa a la violència, es van redactar tres preguntes al respecte. En primer lloc, es volia comprendre com les dones experimentaven i vivien les violències. Aquest objectiu s'ha complert, ja que, en les entrevistes, s'ha pogut identificar quins aspectes les afecten més i com viuen aquestes violències de manera negativa, especialment el treball sexual que té un impacte en la seva salut mental i física. També, es va veure que hi havia violències que les oprimien més, com és el cas de la violència directa i la violència estructural. Aquesta última es manifesta en la seva condició de migrants, la qual determina gairebé totes les situacions de la seva vida diària, fent-les més vulnerables quan no troben feina i les aboca a treballar en la prostitució per sobreviure. En segon lloc, es tractava d'identificar els diversos tipus de violència i s'han detectat tots els eixos que travessen a les persones que estan en contextos de prostitució, observant com les violències estan interrelacionades, subratllant així la importància d'analitzar la realitat des d'una perspectiva interseccional. En tercer lloc, s'han explicat les conseqüències físiques i psicològiques del treball sexual, destacant l'impacte negatiu en la seva salut mental, amb casos de depressió, estrès constant i ansietat, per totes les situacions viscudes. Les dones entrevistades viuen constantment en un estat d'alerta, intentant sobreviure de la millor manera possible, procurant diners per tenir una vida mínimament digna. Hi ha dones que consideren que no estan vivint sinó que estan sobrevivint, perquè no tenen res garantit, ni uns diners, ni un habitatge, ni el menjar...

Pel que fa a la resiliència, es van plantejar quatre objectius. En primer lloc, descobrir els factors que actuen com a protectors o de resiliència. En aquesta investigació s'han descrit cinc factors protectors seguint la línia de Vanistandael i fent èmfasi en els factors més rellevants, el suport social, l'autoestima i el sentit de la vida. En segon lloc, comprendre el que les motiva a continuar cap endavant. Per a les dones que són mares, els seus fills són la principal motivació, desitjant poder-los donar una vida millor. Per la resta de dones, la motivació és aconseguir una estabilitat i benestar. Aquestes metes les ajuden a tirar endavant. En tercer lloc, respecte al que demanen aquestes dones, totes van dir que el que necessiten per aconseguir estar bé és tenir una estabilitat (una feina estable i aconseguir regularitzar la seva situació

administrativa) i tranquil·litat, poder deixar enrere les situacions adverses. En quart lloc, es va proposar com a objectiu comprendre el sentit de pertinença. Aquestes dones no senten que pertanyen enlloc, ja que han deixat els seus països i no acaben de sentir-se que formin part de Catalunya, encara que se senten part de les entitats que els proporcionen el suport necessari.

En resum, aquesta investigació ha respost a tots els objectius proposats. Llavors, les principals aportacions de la recerca indiquen que les dones viuen principalment violència estructural, la qual les situa en una posició de vulnerabilitat que les porta a treballar en la prostitució malgrat les conseqüències físiques i mentals negatives. Aquestes dones intenten evitar aquesta feina i algunes es neguen a tornar-hi mai més. Quan fan el treball sexual reben diverses formes de violència interseccional, hi ha algunes violències que tenen un grau menys rellevant a les seves vides com és la violència de gènere (encara que la majoria n'ha rebut) o l'estigma pel treball sexual o la violència cultural. La seva condició de migrant no regularitzada és especialment opressiva, ja que, condiona la seva manera de viure i és de les violències que tenen més present. La violència psicològica també té greus conseqüències en la seva salut mental, sovint desenvolupant depressió o ansietat.

Pel que fa a la resiliència, els tres eixos principals que motiven aquestes dones són el suport social, l'autoestima i el sentit de la vida. En primer lloc, amb relació al suport social, se senten recolzades pels seus fills i tenir persones a càrrec seu les impulsa a continuar endavant per aquests. Normalment, tenen cercles socials reduïts i les entitats tenen un paper molt important, ja que, les ajuden a sentir-se sostingudes i les acompanyen. En segon lloc, amb relació a l'autoestima, són dones que creuen en si mateixes i cap a on volen anar. Saben que, tot i que ara tinguin aquesta vida, canviarà i que aconseguiran el que es proposin. En tercer lloc, amb relació al sentit de la vida, tenen unes metes molt clares, volen aconseguir una feina i viure tranquil·les, per exemple no haver-se de preocupar si aquest mes podran pagar l'habitació o no.

Pel que fa a les limitacions d'aquesta investigació, les dones que viuen processos de tracta amb fins d'explotació sexual tenen situacions molt diferents de les dones en contextos de prostitució i, en properes investigacions, s'haurien de separar els dos processos. La dificultat d'explorar en un context de tracta és major a causa dels records dolorosos, i les dones tendeixen a no poder tractar-ho obertament.

Pel que fa a aspectes a millorar, es podria haver investigat més en profunditat certs elements com són les conseqüències físiques a llarg termini, perquè, a curt termini,

són poques comparades amb el que s'ha trobat al marc teòric. Per tant, es podria donar el cas, que tinguessin més rellevància les conseqüències físiques a llarg termini i no tant a curt termini. També, investigar més en profunditat el tema de l'humor en els factors de resiliència per les dones en contextos de prostitució, ja que, en aquesta investigació, no s'ha profunditzat en la seva importància.

S'hauria de continuar investigant els factors de resiliència que viuen aquestes dones per proporcionar indicacions als professionals sobre com atendre-les de manera respectuosa en un entorn constantment violent, perquè, aquestes dones no se senten recolzades per les institucions públiques. Com s'ha pogut observar en les experiències al SAS i en la UTEH.

A l'hora de buscar informació sobre els factors protectors de les dones en contextos de prostitució, hi ha una bibliografia molt limitada, pel fet que, normalment, es tracta la violència que es rep en aquests contextos i no de com acompanyar a les dones per potenciar la resiliència. A més a més, s'hauria de poder crear programes d'atenció psicològica per dones en contextos de prostitució, ja que hi ha un volum important de dones amb depressió i altres dones que no aborden mai el que ha implicat exercir el treball sexual i s'han de poder sentir lliures per poder abordar el tema perquè els hi genera un impacte emocional. També cal investigar exclusivament els factors de resiliència en les dones de tracta amb fins d'explotació sexual, ja que són processos amb conseqüències tant físiques com psicològiques molt diferents. Finalment, s'han de crear polítiques estatals que dignifiquin la vida de les dones en contextos de prostitució i/o de tracta amb fins d'explotació sexual per reduir les conseqüències negatives que pateixen.

Per acabar, pensant en les i els professionals de l'educació social que es dediquen a acompanyar persones, és fonamental enfocar el procés de les persones ateses en les fortaleces que tenen i sempre tractar-les amb el màxim respecte i dignitat possibles. Sovint, es poden exercir violències institucionals sense adonar-nos-en, que deixen una marca en la persona. Per tant, sempre s'ha d'estar atent. Nosaltres, com a professionals hem de reivindicar els drets humans de les persones que atenem. Per això, sempre s'ha d'intentar reconèixer l'altre i veure els punts forts que les fan avançar. A més a més, les dones agraeixen trobar professionals que les escoltin i els espais que comparteixen amb altres dones. Així doncs, caldria crear més espais similars per augmentar el seu suport social i poder explicar les seves històries obertament en un espai segur. També, és important treballar amb elles els seus objectius i acompanyar-les en el seu procés per aconseguir-los.

Llistat de referències bibliogràfiques

- Ajuntament de Barcelona. (2014). *Informe sobre la prostitució a la ciutat de Barcelona*. Ajuntament de Barcelona.
https://ajuntament.barcelona.cat/dones/sites/default/files/documentacio/informe-prostitucio-surt_0.pdf
- Ajuntament de Barcelona. (2014). *Informe 2018-2019: Unitat municipal contra el tràfic d'éssers humans (UTEH)*. Ajuntament de Barcelona.
https://ajuntament.barcelona.cat/dones/sites/default/files/documents/informe_uteh_2018-2019_ca_acc.pdf
- Ajuntament de Barcelona: SAIER – Servei d'Atenció a Immigrants, Emigrants i Refugiats. (2016). *Arrelament laboral, social i familiar*. Ajuntament de Barcelona.
<https://ajuntament.barcelona.cat/novaciudadania/sites/default/files/documents/4-arrelament-def.pdf>
- Ajuntament de Barcelona. (2024). *Protecció internacional i sol·licitud d'asil a Espanya*. <https://www.ciutatrefugi.barcelona/ca/proteccio-internacional-i-sollicitud-dasil-espanya>
- Alomar, MM., Plasencia, X. (2014). *Historias de tráfico, trata y prostitución: proceso migratorio de mujeres nigerianas a Mallorca*. Casal petit.
<https://casalpetit.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/03/historias-de-trefbdfico-trata-y-prostituciefbfdn-web.pdf>
- Arce, P. (2018). El modelo español de abordaje de la prostitución. *Papeles el tiempo de los derechos*, 13, p. 1-31. <https://e-archivo.uc3m.es/rest/api/core/bitstreams/035c4445-7753-467b-b2e6-90b08d8fe37d/content>
- Catalunya. Canvi de l'ordenança de convivència que permetrà multar amb sancions més greus els clients de la prostitució. *Bulletí Oficial de la Província de Barcelona*, 14 d'agost de 2012, <https://ajuntament.barcelona.cat/premsa/2012/08/14/entra-en-vigor-el-canvi-de-lordenanca-de-convivencia-que-permetra-multar-amb-sancions-mes-greus-els-clients-de-la-prostitucio/>

- Espanya. Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal. Bolletí Oficial de l'Estat, 24 de novembre, núm. 281, pp. 1-256. <https://www.boe.es/buscar/pdf/1995/BOE-A-1995-25444-consolidado.pdf>
- Espanya. Llei Orgànica 4/2000, de 11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social. Bolletí Oficial de l'Estat, 12 de gener 2000, núm. 10, pp. 1-50. <https://www.boe.es/buscar/pdf/2000/BOE-A-2000-544-consolidado.pdf>
- Espanya. Instrumento de Ratificación del Protocolo para prevenir, reprimir y sancionar la trata de personas, especialmente mujeres y niños, que complementa la Convención de la Naciones Unidas contra la delincuencia organizada transnacional, hecho en Nueva York el 15 de noviembre de 2000. Boletín Oficial del Estado, 11 de diciembre de 2003, núm. 296, pp. 44083-44089. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2003-22719>
- Ezquerria, S., Venceslao, P. (2020). *Diagnosi de la prostitució a la Catalunya Central (comarques de l'Anoia, Bages i Osona)*. Dones amb empenta. <http://repositori.uvic.cat/handle/10854/6551>
- Folgueiras, P. (2016). La entrevista. Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona. <https://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/99003/1/entrevista%20pf.pdf>
- Forés, A. (2008). Pedagogia de la resiliència. *Revista de Pastoral Juvenil: Misión Joven*. (337). <https://pastoraljuvenil.es/misionjoven/pedagogia-de-la-resiliencia>
- Galceran, M. (2018). La humanitat de les dones que viuen en contextos de prostitució i/o tracta. *Camins d'alliberament. Qüestions de vida cristiana*, 261, 105-122. https://www.fundaciojoanmaragall.org/wp-content/uploads/QVC-261_sociedad_105-122.pdf
- Galtung, J. (2016). La violència; cultural, estructural y directa. *Quaderns d'estratègia*, 183, 147-168. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5832797>
- Generalitat de Catalunya. (2024). *Arrelament per formació*. <https://serveiocupacio.gencat.cat/ca/persones/vull-formar-me/arrelament-per-formacio/>

- Hwang, S., Bedford, O. (2004). Juveniles' Motivations for Remaining in Prostitution. *Psychology of Women Quarterly*, 28 (2), 136-146. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2004.00130.x>
- Ibáñez, J. (2002). Sobre la metodología cualitativa. *Revista Española de Salud Pública*, 76 (5), 373-380. https://www.scielo.org/article/ssm/content/raw/?resource_ssm_path=/media/assets/resp/v76n5/editorial.pdf
- López, P. (2008). Construir la resiliència a la pràctica educativa. *Revista Pastoral Juvenil: Misión Joven*, (377). <https://pastoraljuvenil.es/misionjoven/construir-la-resiliencia-en-la-practica-educativa/>
- Manjarres, A., Gimeno, A., González, F. (2022). Variables predictores del inicio y del abandono de la prostitución en mujeres pobres dominicanas. *Diversitas: Perspectivas en Psicología*, 19 (1), 1-24. <https://dx.doi.org/10.15332/22563067.9164>
- Martínez, T. (2021). Efectes socials de les polítiques sobre prostitució en les treballadores sexuals a l'estat espanyol. [Treball final de grau, Universitat de Barcelona]. https://ddd.uab.cat/pub/tfg/2021/265652/TFG_tmartinezperez.pdf
- Meléndez, A. (2012). *Inserción socio-laboral de colectivos desfavorecidos en riesgo de exclusión: Promoción de la Resiliencia en mujeres que ejercen la prostitución*. [Treball final de Grau, Universidad Zaragoza]. ZAGUAN. <https://zaguan.unizar.es/record/8197>
- Meneses, C. García, O. (2023). Prostitución, violencia y migraciones femeninas en España. *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, (133), 113-135. doi.org/10.24241/rcai.2023.133.1.113
- Rodó-Zárate, M. (2021). *Interseccionalitat: Desigualtats, llocs i emocions* (2a ed.). Tigre de paper.
- Rodríguez, MCA. (2015). *Factores psicosociales asociados a la prostitución: la percepción social y de las trabajadoras sexuales*. [Tesi doctoral, Universitat de Salamanca]. Gredos. <https://gredos.usal.es/handle/10366/128785>

- Universitat Ramon Llull. (2019). Comitè d'Ètica de la Recerca de la URL. <https://www.url.edu/ca/recerca-i-innovacio/la-recerca-la-url/comite-detica-de-la-recerca-de-la-url>
- Vanistendael, S., Vilar, J., Pont, E. (2010). Reflexions al voltant de la resiliència. Una conversa amb Stefan Vanistendael. *Educació Social. Revista d'intervenció socioeducativa*, 43, 91-101. <https://raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/180644>
- Zapata, E., Ocampo, M.C., Acevedo, M.C. (2020). *Factores psicosociales que influyeron en el ingreso de siete mujeres al mundo de la prostitución, en el sector de la Veracruz de la ciudad de Medellín en el año 2020*. [Treball final de Grau, Corporación Universitaria Minuto de Dios]. Repositorio Institucional UNIMINUTO. <https://hdl.handle.net/10656/15161>